

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia – diplomacie

**Role čínské diplomacie v soudobých mezinárodních
vztazích**
(bakalářská práce)

Autor: Jana Stehnová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc.

2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citovaných zdrojů.

V Praze dne 10. května 2015

.....

Jana Stehnová

Poděkování

Dovoluji si poděkovat za vedení při zpracovávání této bakalářské práce, jakožto i za cenné rady a doporučení prof. PhDr. Zuzaně Lehmannové, CSc.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je charakteristika čínské diplomacie a pozice Číny v soudobých mezinárodních vztazích. Cíli práce odpovídají zvolená teoretická východiska jednak z oblasti diplomatických studií, jednak z oblasti kulturních analýz.

Práce je tematicky rozdělena na tři kapitoly, první kapitola se zabývá vymezením teoretických východisek z oblasti diplomatických studií a analýzou čínské zahraniční politiky, zde je využívána metoda literární rešerše a analýzy. Druhá kapitola je zaměřena na charakteristiku hodnotové orientace a paradigmatických principů čínské civilizace. Třetí kapitola je zaměřena na případovou studii, která ověřuje platnost závěrů vyplývajících ze syntézy teoretických východisek rozebraných v první a druhé kapitole.

Klíčová slova: *Čína, čínská civilizace, ČLR, diplomacie, konfucianismus, kultura, Krymská krize, postoj Číny, paradigma, taoismus, zahraniční politika,*

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to characterize Chinese diplomacy and its position in the area of International relations. Chosen theoretical basis from the area of diplomatic studies and the area of cultural analysis correspond with the main goal of the thesis.

The paper is thematically divided into three chapters, where the first one is focused on the definition of theoretical basis from the area of cultural studies and on the analysis of Chinese foreign policy, the method of literary research and analysis is used here. In the second chapter, the value orientation and paradigmatic principles of Chinese society is specified. The third chapter comprises of the synthesis and of a case study that verifies its conclusion.

Key words: *China, Chinese approach, Chinese civilization, Confucianism, Crimean crisis, culture, Daoism, diplomacy, Foreign Policy, paradigm, PRC.*

Obsah

Úvod.....	8
1. Zahraničně-politická východiska čínské diplomacie	10
1.1 Diplomacie v systému mezinárodních vztahů	10
1.1.1 Diplomacie – definice, charakteristika, a hlavní cíle.....	10
1.1.2 Vnitřní orgány pro mezinárodní styky.....	12
1.1.3 Zahraniční orgány pro mezinárodní styky	13
1.2 Současná struktura čínské diplomacie	13
1.2.1 Vývoj čínského MZV	14
1.2.2 Současné MZV Číny.....	16
1.2.3 Zahraniční orgány ČLR pro mezinárodní styky	18
1.3 Tvorba zahraniční politiky.....	19
1.3.1 Vývoj zahraničně-politické orientace ČLR	19
1.3.2 Současná ZP ČLR.....	21
2. Specifika čínské kultury.....	24
2.1 Obecná hodnotová orientace Číny dle Hofstedeho.....	24
2.2 Ideové základy čínské civilizace.....	27
2.3 Paradigmatická charakteristika čínské kultury	30
2.3.1 Výchozí determinanty pro vznik čínského paradigmatu	30
2.3.2 Paradigmatické principy	32
2.3.3 Pojetí a uspořádání společnosti.....	33
3. Případová studie.....	36
3.1 Syntéza teoretických východisek.....	36
3.2 Krymská krize.....	38
3.2.1 Historické pozadí Krymské krize	38
3.2.2 Vývoj krize a postoj ČLR	39
3.3 Role čínské diplomacie v soudobých MV	42

Závěr	44
Seznam použité literatury a dalších pramenů	46
Transkripční tabulka	53

Seznam použitých zkratek

ARK	Autonomní republika Krym
BRICS	seskupení zemí Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jihoafrická republika
CVS	Čínský dotazník hodnot
ČLR	Čínská lidová republika
EU	Evropská Unie
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
KS	Komunistická strana
MO	Mezinárodní organizace
MV	mezinárodní vztahy
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OSN	Organizace spojených národů
RB	Rada bezpečnosti
SCO	Šanghajská organizace pro spolupráci
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
VS	Valné shromáždění
ZEZ	zvláštní ekonomická zóna
ZP	zahraniční politika

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na čínskou diplomacii, a to jak z pohledu její organizační struktury, tak především z hlediska současné čínské diplomacie a jejích aktivit. Autorka si klade za cíl vymezit kulturně-historické souvislosti, které měly vliv na současnou podobu čínské diplomacie a formovaly typické rysy, které jsou patrné v současných mezinárodních jednáních. Na základě tohoto hlavního cíle budou vymezeny cíle dílčí. Dílčí cíle této bakalářské práce budou následující – vymezení teoretických východisek vyplývajících z diplomatických studií, analýza zahraniční politiky Číny a charakteristika kulturně specifických rysů čínské kultury. Z těchto předpokladů pak bude vycházet praktická část práce, kde se autorka zaměří na konkrétní situaci a konkrétní mezinárodní jednání a ohodnotí postoje Číny a způsoby vedení diplomatických jednání v souvislosti s vymezenými kritérii.

V souladu s těmito vymezenými cíli byla vydefinována logická struktura práce. Práce bude tematicky rozdělena na dva hlavní celky – část teoretickou, kterou se zabývají kapitoly první a druhá a ve které autorka vystihne základní teoretická východiska, a část praktickou, kde na konkrétním případě bude ověřena platnost těchto východisek v praxi.

První kapitola bude zaměřena na specifikaci teoretických východisek souvisejících s mezinárodně vztahovou teorií, diplomatickými studiemi a analýzou tvorby zahraniční politiky, v této kapitole bude rovněž okomentována organizační struktura čínské diplomacie v současnosti. Pro zpracování této kapitoly bude využíváno metody literární rešerše a analýzy.

V druhé kapitole bude autorka rozebírat specifika čínské kultury se snahou shrnout a okomentovat paradigmatickou charakteristiku čínské kultury a vymezit základní principy čínského myšlení. Z hlediska metodiky bude uplatňována metoda paradigmatické analýzy zaměřené na kulturně-historická specifika oblasti.

Třetí kapitola práce bude zaměřena na praktické zkoumání, kdy bude posuzováno jednání aktuální čínské diplomacie v konkrétním problému na poli mezinárodních vztahů. Zde bude uplatňována metoda syntézy, která bude aplikovat poznatky z předchozích kapitol a zmíněná teoretická východiska na daný problém a otestuje je pomocí případové studie.

Při psaní této bakalářské práce bude čerpáno primárně z monografií a sborníků v první a druhé kapitole teoretické části práce, přičemž pro charakteristiku organizační struktury čínské diplomacie a analýzu zahraničně-politické strategie Číny bude rovněž využíváno oficiálních internetových zdrojů (mj. webových stránek oficiálních institucí Čínské lidové republiky) a článků z odborných časopisů. Pro zpracovávání praktické části bude autorka čerpat primárně z oficiálních webových stránek Rady bezpečnosti Organizace spojených národů, a sice z přepisu jednání probíhajících na této platformě. Dále budou využívány články a analýzy z odborných časopisů.

Vzhledem k častému výskytu čínských slov a výrazů bylo nutné sjednotit transkripci. Protože práce je psána v češtině, vycházela autorka z české transkripce čínských výrazů, která nejlépe vystihuje čínskou výslovnost. Pro porovnání a lepší orientaci čtenáře je v příloze uvedena transkripční tabulka, která uvádí použité pojmy jak v přepisu tradiční anglické transkripce dle tzv. Wade-Gilesova přepisu (se kterou se nejčastěji setkáme především ve dříve psaných anglických textech), tak v přepisu mezinárodní čínské transkripce, která je v současnosti dle rozhodnutí UNESCO závazná pro kartografická díla i odbornou literaturu.

1. Zahraničně-politická východiska čínské diplomacie

Následující kapitola má za cíl vymezení teoretických východisek vyplývajících z diplomatických studií, analýzu tvorby zahraniční politiky v oblasti mezinárodních vztahů a charakteristiku organizační struktury zahraniční politiky Číny.

1.1 Diplomacie v systému mezinárodních vztahů

Oblast studií mezinárodních vztahů (dále jen MV) je od roku 1948 jedním ze stěžejních oborů politické vědy. (Waisová, 2009, s. 17) Tento obor představuje „soubor politických, ale i s nimi provázaných ekonomických, kulturních aj. vztahů“ (Kratochvíl, 2007, s. 38) aktérů MV. Dle Encyklopedie mezinárodních vztahů má pojem MV dva základní významy: v první rovině můžeme MV definovat jako „sumu všech probíhajících interakcí napříč hranicemi států, které jsou chápány jako prostorově-právní subjekty mezinárodního systému“, dalším významem je potom označení pro systematické akademické zkoumání této reality, kdy na MV nahlížíme jako na interdisciplinární obor, který „čerpá postřehy z řady sociálně-vědních a humanitních disciplín, stejně jako z teritoriálních studií.“ (Kratochvíl a Drulák, 2009, s. 171)

Byť samotný název oboru v sobě zahrnuje slovo „národní“, nejedná se pouze o vztahy mezi národy – termín „mezinárodní“ byl poprvé použit v 18. století v souvislosti s formováním práva mezi národy¹ (Kratochvíl, 2007, s. 38) a vztahuje se k období po Vestfálském míru, kdy se začala formovat instituce národnostních států a „po více než čtyři staletí vytvářely multipolární mezinárodní systém uvnitř západní civilizace národní státy Západu“. (Huntington, 2001, s. 13) Jedná se tedy o zaběhnutou a zažitou praxi.

1.1.1 Diplomacie – definice, charakteristika, a hlavní cíle

Jedním z podoborů MV jsou tzv. diplomatická studia častěji označovaná pouze termínem **diplomacie**. Termín „diplomacie“ je široce užíván již několik stovek let.

¹ Principy původního římského práva upravující vztahy Římanů a cizinců (ius gentium) byly nahrazeny pojmem „ius inter gentes“, což znamená právo mezi národy – odtud odvozený výraz mezinárodní.

Etymologický původ slova pochází z řeckého slova *diploma*² a pozdějšího římského slova *diplomas*³, což nám napovídá, že historie diplomatické praxe sahá několik stovek až tisíců let do historie. Definice termínu je ovšem výrazně mladší a ve skutečnosti stále neexistuje jediná správná a všeobecně platná definice vystihující význam slova.

Ve většině celosvětově uznávaných statí se nejčastěji setkáváme s definicí uvedenou v Oxford English Dictionary, který vymezuje diplomacii jako „řízení mezinárodních vztahů prostřednictvím jednání; metodu, kterou jsou tyto vztahy regulovány a řízeny velvyslanci a vyslanci; zaměstnání či umění diplomata.“ (OED, 2015) Další definice více či méně rekapituluji a mnohdy dále rozvádějí jednotlivé aspekty této definice, často se zaměřením na jednu konkrétní oblast. Příkladem může být (rovněž velmi často citovaná) definice E. Satowa, který definuje diplomacii jako „užití inteligence a taktu na řízení oficiálních vztahů mezi vládami nezávislých států, dotýkající se někdy také jejich vztahů s vazalskými státy; nebo stručněji ještě řízení záležitostí mezi státy pomocí mírových prostředků.“ (In Jönsson a Langhorne, 2004, s. 25) Satow se zaměřuje na první dimenzi z výše uvedené oxfordské definice, přičemž zdůrazňuje mírový charakter jednání. K této charakteristice diplomacie se přiklání i H. Bull, který definuje diplomacii v její nejobecnější rovině rovněž jako „řízení vztahů mezi státy a dalšími subjekty s postavením ve světové politice prostřednictvím oficiálních zástupců a mírovými prostředky.“ (In Jönsson a Langhorne, 2004, s. 75)

Diplomacie je tedy nástrojem, je to způsob, který umožňuje aktérům MV dosáhnout nebo se co nejvíce přiblížit vlastním cílům bez ohrožení míru.

Hlavní cíle a úkoly diplomacie

Vzhledem k tomu, že diplomacie je nástrojem zahraniční politiky, ve své nejobecnější podobě (kdy předpokládáme jako hlavní zástupce diplomacie reprezentanty států) slouží dvěma základním účelům: v první řadě by měla hájit a prosazovat zájmy země, kterou diplomat zastupuje, a rovněž by se měla snažit zachovávat mír. (Morgenthau In Jönsson a Langhorne, 2004)

Samotný pojem zahrnuje obě roviny – jak rovinu teoretickou, čili formulaci zahraniční politiky, tak rovinu praktickou, neboli její aplikaci. (Bull In Jönsson a Langhorne, 2004). Z hlediska teoretického by měla diplomacie splňovat záhlavní podmínky: (a) stanovit cíle zahraniční politiky s přihlédnutím k možnosti jejich

² Spojené destičky z vosku nebo stříbra, případně přeložený dvoulist z pergamenu nebo papýru.

³ Dvě spojené železné destičky s vyraženou cestovní propustkou

dosažení; (b) zhodnotit cíle ostatních aktérů a jejich možnost k jejich dosažení; (c) jasně stanovit do jaké míry lze tyto cíle vzájemně sloučit; (d) a vymezit vhodné prostředky pro dosažení vlastních cílů. (Morgenthau In Jönsson a Langhorne, 2004, s. 61-62)

Z praktického hlediska potom připomeňme základní funkce tohoto zahraničně-politického nástroje: (a) získávání informací, (b) politické poradenství, (c) reprezentace, (d) vyjednávání (e) a konzulární služby. (Kratochvíl a Drulák, 2009, s. 49-51)

1.1.2 Vnitřní orgány pro mezinárodní styky

V dnešní době je systém MV značně koordinován z hlediska jednotlivých států i spolupráce mezi nimi. Jednotlivé státy mají propracovaný systém a strukturu vnitřních a zahraničních orgánů pro mezinárodní styky. Pro většinu zemí je stěžejním orgánem pro vnitřní mezinárodní styky Ministerstvo zahraniční resp. Ministerstvo zahraničních věcí (dále jen MZV). (Veselý, 2011, s. 74-82) Tato instituce je při porovnání s institucí zahraničních orgánů výrazně mladší, obecně můžeme tvrdit, že několik stovek let. (Berridge, 2005, s. 5)

První MZV dnešního typu, jehož pravomoci a povinnosti byli odděleny od vnitřních záležitostí státu, bylo vytvořeno ve Francii za vlády Ludvíka XIII, po tomto vzoru začala v průběhu 17. a 18. století vznikat obdobná ministerstva v dalších světových velmocích té doby. Hlavním cílem těchto ministerstev bylo zajištění plynulé a co nejjasnější komunikace ústředí s vyslanci a velvyslanci v zahraniční a postupně i formulace zahraniční politiky (dále ZP). Ještě v průběhu 19. století se však velmi výrazně na formulaci i uplatňování ZP podíleli monarchové a obecně panovníci. (Berridge, 2005)

Přestože prvním impulsem pro vytvoření MZV bylo zajištění náboru, prvotní instruktáže a vysílání ambasadorů, zůstávaly zahraniční služba a MZV od sebe dlouhou dobu odděleny. K faktickému sloučení začalo docházet až v průběhu druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. (Veselý, 2011)

Hlavní úkoly MZV

MZV se primárně podílí na vymezování ZP společně s dalšími osobami a orgány, mezi které se obvykle řadí hlava státu, parlament a vláda. (Veselý, 2011) Další významnou úlohou MZV je obsazování pozic v diplomatických a konzulárních misích státu, jejich nábor i školení. Dále mají MZV na starost správu a zajišťování bezpečnosti budov zahraničních misí. S tímto úzce souvisí i rozpočtová politika, nejen

z hlediska financování vlastního majetku a zaměstnanců, ale také hledání a získávání investorů – z tohoto důvodu je častým jevem, že MZV se v poslední době slučují s ministerstvem obchodu.

V neposlední řadě se rovněž v dnešní době setkáváme s úzkou spoluprací MZV a nevládních organizací či akademickou půdou. MZV rovněž komunikuje na venek s domácí veřejností a informuje o činnostech v zahraničí. (Berrige, 2005)

1.1.3 Zahraniční orgány pro mezinárodní styky

Nejtypičtějším představitelem vnějšího státního orgánu pro mezinárodní styky je **diplomatická mise**, jejíž hlavním úkolem je reprezentace a zastoupení vysílacího státu ve státě přijímacím. Existence a s ní související povinnosti diplomatických misí jsou zakotveny ve *Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích* podepsané dne 18. 4. 1961 na platformě Organizace spojených národů (dále OSN). Tato úmluva byla postupně dále ratifikována a v současnosti se k ní hlásí 190 států světa. (United Nations Treaty Collection, 2015a)

Diplomatické mise jsou zakládány na základě bilaterálních dohod mezi státy a jedná se o stálé mise, jejichž existence je tak dlouhá, jako samotné diplomatické vztahy mezi zeměmi. (Veselý, 2011)

Další **stálé mise** vysílajícího státu jsou zakládány **při mezinárodních organizacích**, jejich existence, povinnosti, jakožto i výsady a imunity jsou zakotveny ve *Vídeňské úmluvě o zastoupení států v jejich stycích s mezinárodními organizacemi univerzální povahy*, která byla přijata 14. 3. 1975, ale nevstoupila doposud v platnost z důvodu nedostatečného počtu států, které by ji ratifikovaly. Z tohoto důvodu se jedná spíše o „návod“, jak postupovat při zakládání stálých misí při mezinárodních organizacích, a ne o závaznou mezinárodněprávní normu. (United Nations Treaty Collection, 2015b)

Vedle stálých misí existují ještě **nestálé** a **ad hoc mise**. Jedná se o delegace, které působí dočasně v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích vedle stálých zastupujících misí. (Veselý, 2011)

1.2 Současná struktura čínské diplomacie

Pozice Číny na poli mezinárodních vztahů je velice specifická a to nejen z hlediska současné čínské diplomacie, ale rovněž z hlediska historického vývoje.

K prvním interakcím mezi Čínou a jejími sousedy docházelo již před několika tisíci let. „Nejstarší dokumenty o dohodách a úpravách vzájemných vztahů mezi tvořícími se státními útvary či městskými aglomeracemi pocházejí ze staré Číny a staré Indie, a to ze 3. tis. př. n. l.“ (Kavan, Matějka a Ort, 2008, s. 14) Pro porozumění současné čínské diplomacii je třeba se ohlédnout do její historie.

1.2.1 Vývoj čínského MZV

Žádná jiná země v současném světě se nemůže pyšnit tak dlouhotrvajícím a souvislým civilizačním trváním ani tak „těsným spojením své dávné minulosti a klasických principů strategie a státnictví.“ (Kissinger, 2011, s. 2) Během tisícileté doby své existence stála Čína po většinu času v centru dění východoasijského mezinárodního systému (Kissinger, 2011) obklopena územím, které řadíme do čínské sféry vlivu. Toto území můžeme klasifikovat do třech majoritních zón, a sice tzv. „čínské zóny“ (dnešní Korea, Vietnam, ostrovy Jihočínského moře, eventuálně Japonsko), dále „vnitřní asijské zóny“ (nečínské obyvatelé Mandžuska, Mongolové, Turci, Tibetané a Ujgurové) a nakonec „vnější zóny“ (okolní tzv. „barbarské“ státy). (Huntington, 2011, s. 195)

Toto mezinárodní uspořádání se úzce vázalo ke koncepci „Říše středu“, která „vycházela ze starých kosmologických představ Číňanů, že jejich země leží uprostřed, obklopena „barbary čtyř světových stran“. (Liščák, 2002, s. 15) Čínský císař byl dle tradičního čínského chápání pověřen „mandátem z Nebes“ a jeho postavení bylo nezpochybnitelné, takto byl vnímán nejen samotným čínským obyvatelstvem, ale rovněž okolními státy. Přirozenost tohoto vývoje byla zakotvena v civilizační vyspělosti Číny, starobylosti místní kultury, propracovaném a funkčním byrokratickém aparátu a ekonomické soběstačnosti.

Pocit nadřazenosti čínského císaře a pod něj spadajícího území a obyvatelstva pramenící z výše uvedených důvodů podmínil vývoj kulturní a společenské výměny na poli MV a rovněž i jejich postoj k mezinárodnímu uspořádání. Moderní dějiny západní civilizace se utvářely v prostředí politické diverzity a moc byla rozdělena nejen mezi panovníky, ale výsadní postavení v rámci mezinárodního systému měla i náboženská uskupení – přirozeně tedy docházelo k potřebě rovnováhy moci a vznikání mezinárodního systému postaveném na vzájemné rovnosti jednotlivých aktérů MV. Tento princip však neplatil pro Čínu, díky kulturní vyspělosti a hospodářské soběstačnosti nebyla závislá na zahraničním obchodu s ostatními státy a nebyla nucena

s ostatními státy udržovat pravidelný kontakt. Docházelo-li k zahraničním či zahraničně-politickým stykům, bylo to na bázi nerovnosti – Čínský císař přijímal posly přicházející do země jako vyznání úcty a respektu vysílající země panovníkovi Říše středu a poskytoval jim laskavost tím, že jim dovolil, aby se seznámili s jeho vyspělou zemí.

Čínské přesvědčení, že cizinci (včetně diplomatických poslů) přicházejí do země primárně za účelem obohacení vlastní osobnosti díky možnosti poznání čínské kultury, vedl k absenci jakýchkoliv mezinárodně-právních či zahraničně-politických institucí. Tyto se začaly formovat až v období poloviny 19. století v důsledku expanze západních kultur na čínské území, která vyvrcholila Opiovými válkami⁴. (Kissinger, 2011)

Oficiální úřad pro zahraniční styky datuje svůj vznik do roku 1861, kdy na návrh prince Kunga⁵ byla založena „Kancelář pro generální řízení záležitostí všech národů“, předchůdce dnešního MZV. Přestože v názvu úřadu je zmíněno řízení zahraničních záležitostí všech národů, byl úřad primárně zacílen na udržování vztahů se západními mocnostmi a dále na analýzu zahraničního dění a médií. (Kissinger, 2011) Vzhledem k tomu, že do této doby Čína nedisponovala vzdělanci, kteří by ovládali cizí jazyky a orientovali se v kultuře a politickém dění jiných civilizací a národů, bylo potřeba obsadit ministerstvo zahraničním personálem. (Ainsi Gioro, 1861) Následující rok byla v Pekingu založena překladatelská kolej s cílem připravit mladé muže na diplomatická jednání, která krátce po svém založení přivítala téměř stovku čínských a mandžuských studentů. (Fairbank, 2010)

Obdobně, jako v evropských zemích v této době, i v Číně bylo MZV silně podřízeno vůli panovníka, který (jakožto hlavní představitel státu) formuloval ZP. (Kavan, Matějka a Ort, 2008) Přesto, že „se vůdčí osobnosti z řad Mandžů i Číňanů snažily o osvojení západních nástrojů a institucí“ (Fairbank, 2010, s. 365), byl pod vlivem vlády císařovny Cch'-si vývoj reforem a modernizace velmi pomalý. (Fairbank, 2010)

V následujících desetiletích byla Čína zmítána množstvím vnitřních nepokojů a zároveň čelila cizí agresí z několika stran svých hranic, proto na přelomu století

⁴ V průběhu 40. a 50. let 19. století začali Angličané dovážet do Číny importovat opium, na kterém následně začala být závislá velká část obyvatelstva Číny. Ve snaze zabránit šíření závislosti na této omamné látce zakázali Číňané dovoz opia a obchod s ním, což ve svém konečném důsledku vedlo ke dvěma Opiovým válkám a dvěma drastickým porážkám Čínského císařství. Tento moment významně ovlivnil budoucí vývoj na poli MV.

⁵ Princ Kung, vlastním jménem Aisin Gioro I-sin, byl mandžuský princ, syn císaře Tao-kuang dynastie Čching a jeden z vrcholných úředníků své doby, který se snažil o prozápadní orientaci Číny.

a v první polovině 20. století byly podmínky pro činnost MZV velmi složité. (Kavan, Matějka a Ort, 2008)

Roku 1949 vznikla Čínská lidová republika (dále ČLR). S vznikem nového státu bylo nutné i ustanovení nových institucí, to platilo rovněž pro MZV, které bylo budováno prakticky od úplného začátku. Struktura ministerstva byla inspirována sousedním Sovětským svazem a dodnes je zachován systém náměstků. (Kavan, Matějka a Ort, 2008)

1.2.2 Současné MZV Číny

Státní rada Čínské lidové republiky je na základě čínské ústavy z roku 2004, kapitoly třetí, sekce 3, článku č. 89, pověřena „řízením zahraničních vztahů a uzavíráním smluv a dohod se zahraničními státy“. (NPC, 2015) Tato funkce je zaštiťována MZV, v jehož čele je ministr zahraničních věcí. MZV se dále strukturuje na množství oddělení. Vedoucím oddělením je General Office (Hlavní kancelář), která koordinuje činnost celého ministerstva.

Dle oficiálních webových stránek čínského MZV patří mezi hlavní funkce ministerstva následující⁶:

- implementace zákonů a regulací, ochrana státní suverenity a bezpečnosti, prosazování státních zájmů a zajištění dialogu mezi vůdci Komunistické strany (dále KS) Číny a zahraničními vůdci;
- studium a analýza aktuální situace na poli mezinárodních vztahů, politiky, ekonomie, kultury a bezpečnosti, následné informování a doporučení KS v souvislosti s novými a vznikajícími strategiemi;
- koordinace obecných diplomatických plánů s vybranými vládními úseky a podávání zpráv a návrhů KS ČLR a Státní radě ohledně zásadních otázek mezinárodního obchodu, ekonomické spolupráce, vojenské pomoci a obchodu se zbraněmi, kultury, čínských národnostních menšin v zahraničí, vzdělání, vědy a technologie a veřejné diplomacie;
- podávání návrhů zákonů souvisejících s diplomatickou činností;
- řešení globální a regionální bezpečnosti, politiky, ekonomie a řízení dalších záležitostí spojených s otázkou sociálních věcí, lidskými právy, uprchlíky a dalšími diplomatickými činnostmi na poli OSN a dalších multilaterálních fór;

⁶ Následující seznam hlavních funkcí MZV ČLR je převzat z oficiálních webových stránek MZV ČLR (MFA PRC, 2014d) Dostupné online: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zyzz_663306/

- zabývání se mezinárodní kontrolou držení zbraní, odzbrojováním a nešířením jaderných zbraní; výzkum otázek spojených s mezinárodní bezpečností; a organizace vyjednávání smluv a dohod souvisejících se zbrojením;
- uzavírání bilaterálních a multilaterálních smluv, řešení mezinárodní právní spolupráce, pozorování nebo účast na projednávání zásadních návrhů práv a nařízení mezinárodního práva, a koordinace práce při naplňování mezinárodních dohod a úmluv;
- vedení nebo účast na jednání formulujících strategie související s otázkou pozemních a námořních hranic; usměrňování námořní práce související se zahraničím; delimitace a vytyčování námořních hranic a podílení se na jejich vyjednávání;
- zveřejňování informací a řízení práce související s informovaností v důležitých diplomatických aktivitách, podávání bližších informací o ZP, organizace aktivit veřejné diplomacie, přejímání záležitostí souvisejících se zahraničními novináři v Číně a rezidentními zahraničními tisky;
- dohlížení na státní protokol a ceremoniální záležitosti, na protokolární uspořádání při důležitých státních událostech a na zdvořilé přijetí; zajištění diplomatických výsad a imunit poskytovaných zahraničním diplomatickým misím v Číně;
- dohlížení na práci konzulů, regulace aktivit zahraničních diplomatických a konzulárních misí v Číně, dohlížení na práci související s konzulárními záležitostmi čínských národnostních menšin v zahraničí a na konzulární ochranu a asistenci; koordinace relevantních vládních úseků, lokálních správních orgánů a řízení čínských diplomatických misí v zahraničí ve vyřizování záležitostí vyžadujících konzulární ochranu a asistenci; a zveřejňování relevantních varovných informací;
- koordinace snah o vypořádání se s urgentními incidenty v zahraničí týkajícími se Číny a jejích zájmů; zajištění legálních práv a zájmů čínských občanů a institucí v zahraničí; a podílení se na řešení incidentů týkajících se cizinců v Číně;
- řešení diplomatických a konzulárních záležitostí, v souladu se zákonem, ve speciálních administrativních regionech Hongkong a Macao, a řešení zahraničních záležitostí souvisejících s Tchaj-wanem;
- řízení zahraničních záležitostí místních samospráv a úseků Státní rady, prověřování jejich důležitých zahraničně-vztahových regulací a vyžadování

instrukcí od Státní rady v záležitostech zahraničních vztahů; prosazování doporučení společně s relevantními vládními úseky při řešení významných incidentů zahrnujících porušování zákonů a regulací o zahraničních vztazích;

- řízení zahraničních záležitostí souvisejících se zahraniční bezpečností;
- poskytování tlumočnických služeb při důležitých státních diplomatických aktivitách a překládání diplomatických dokumentů a korespondence;
- vedení čínských diplomatických misí v zahraničí (vč. pověřenců v Hongkongu a Makau), dohlížení na personál těchto misí a na jejich využívání informačních technologií, finanční řízení a výstavbu budov; regulace využívání nemovitostí zahraničními diplomatickými misemi v Číně;
- dohlížení na práci vybraných vládních a nevládních organizací;
- vykonávání ostatních úkolů svěřených Centrálním výborem KS a Státní radou.

Hlavní funkce MZV ČLR jsou ve velké míře totožné s hlavními funkcemi MZV obecně, které byly blíže specifikovány výše. Čím se funkce liší od demokratických zemí je úzká provázanost s KS Číny, dalším neobvyklým jevem jsou potom funkce, které souvisí s udržováním vztahů s oblastmi, které mají v rámci ČLR speciální status.

1.2.3 Zahraniční orgány ČLR pro mezinárodní styky

Od svého vzniku v roce 1949 soupeřila ČLR o svou pozici na mezinárodní scéně s Tchaj-wanem, přičemž každý z vzniklých států se považoval za jediného právoplatného nástupce Čínského císařství. V závislosti na této „politice jedné Číny“ platí i dodnes, že pokud stát naváže diplomatické styky s Tchaj-wanem, nemůže mít zároveň diplomatické styky s Čínou a naopak. V současné době má ČLR velvyslanectví (případně jinou formu stálé mise) celkem ve 165 zemích světa (MFA PRC, 2014c) a současně generální konzuláty celkem ve 48 zemích světa. (MFA PRC, 2014b)

Pro účast v mezinárodním dění jsou pak dále pro ČLR důležité stálé mise při mezinárodních organizacích (dále MO), z nichž velká část je zaměřena na podporu obchodu a ekonomického rozvoje. Vedle těchto hospodářsky orientovaných misí je nutné zmínit stálé mise při OSN a dalších MO spadajících do struktury OSN.

1.3 Tvorba zahraniční politiky

Oblast ZP prošla v průběhu posledních desítek až stovek let značným vývojem. První ideje z této oblasti jsou patrné již v dílech Machiavelliho a Thúkýdida a dále byly rozvíjeny během 17. a 18. století. (Kratochvíl a Drulák, 2009) Z počátku byla tato „disciplína“ považována za „externí dimenzi domácí politiky“ (Waisová, 2007, s. 23), později byla často zaměňována se samotným pojmem diplomacie (Satow In Jönsson a Langhorne, 2004), která je spíše nástrojem ZP, než jejím ekvivalentem.

Tvorba zahraničně-politické strategie je primárně úkolem MZV dané země, přičemž základním krokem je definování cílů ZP. Ty můžeme z hlediska formy rozdělit na (a) základní, (b) krátkodobé a střednědobé (c) a dlouhodobé. Základní cíle obecně zahrnují zajištění existence a bezpečnosti státu. Cíle dlouhodobé jsou uskutečnitelné v horizontu několika let či desetiletí, zatímco krátkodobé a střednědobé cíle se sestávají z konkrétních (dílčích) úkolů a mnohdy mohou být považovány spíše za prostředky k dosažení dlouhodobých cílů.

Cíle ZP můžeme definovat v konkrétních oblastech zájmu dané země, nejzákladnější jsou cíle mocenské, ideové a ekonomické – těchto cílů je dosahováno prostředky ZP, které můžeme analogicky opět rozdělit, a to na diplomatické, vojenské, ekonomické a ideologické. Výběr prostředků k dosažení zahraničně-politických cílů je závislý na postavení dané země v systému MV i na samotné charakteristice mezinárodního režimu. Tradičně stát zaujímá k mezinárodnímu režimu konzervativní, revoluční, nebo reformátorský postoj, či se mezinárodního systému neúčastní. (Druláková a Drulák, 2007) V závislosti na aktuálním mezinárodním režimu se formoval i zahraničně-politický přístup ČLR od doby jejího vzniku po současnost.

1.3.1 Vývoj zahraničně-politické orientace ČLR

Bezprostředně po svém vzniku byla ČLR postupně uznávána komunistickými zeměmi a v průběhu padesátých let se profilovala jako spojenec Sovětského svazu díky společné komunistické ideologii, jejíž hlavním představitelem v ČLR byl Mao Ce-Tung. Po čínsko-sovětské roztržce a zároveň s nástupem bipolárního režimu se ČLR definovala v průběhu 60. let jako protiváha k oběma supervelmocím se snahou zaujmout pozici vůdce zemí třetího světa. (Worden, Savada a Dolan, 1987)

Počáteční hospodářské investice a rozvojová pomoc soustředěná především do regionů Asie a Afriky byla ovšem s nástupem Kulturní revoluce přeměněna v stále

silnější šíření komunistické ideologie a revolucionářských myšlenek. (Fairbank, 2010) Období se vyznačovalo značnou podporou blízkých zemí a snahou o rozšíření levicových myšlenek a komunistické ideologie především do méně industrializovaných a rozvojových zemí. Zároveň se ZP ČLR v tuto dobu vyznačovala znatelným rozporem – na jednu stranu země prosazovala revolucionářské myšlenky, které se snažila exportovat s důrazem na jejich všeobecnou platnost, na straně druhé poukazovala na nutnost adaptace „čínského modelu“ na specifické podmínky jednotlivých zemí. Přestože toto období bylo charakteristické čínskou snahou o rozšiřování komunistické ideologie do dalších oblastí světa, nebyly ideologické cíle a snahy o ovlivňování režimů v ostatních státech nikdy primárním cílem čínské ZP. Koncem 60. let začala situace doma gradovat a zahraničně-politický ideologický expanzionismus oslábl. (Worden, Savada a Dolan, 1987)

Sedmdesátá léta pak byla předzvěstí změny na poli MV. Pozice USA oslábla a bylo nutné, aby si Amerika našla strategického partnera při zvládnutí bipolarity. Na počátku 70. let začala bilaterální jednání mezi USA a ČLR, zastoupená na straně Číny Mao Ce-Tungem a Čou En-Lajem a na straně USA Richardem Nixonem a Henrym Kissingerem. Zásadním zlomem bylo na počátku 70. let získání křesla v Radě bezpečnosti (dále RB) OSN na úkor Tchaj-wanu, který do té doby zastával pozici reprezentanta Číny. Členství v OSN bylo jedním ze základních dlouhodobých cílů tehdejší čínské ZP.

S touto změnou nastala i změna v zahraničně-politické strategii a koncepci. V průběhu 70. a 80. let začala ČLR opouštět od do té doby silně prosazované ideologie nevyhnutelnosti vojenského konfliktu pro dosažení svých cílů a začala se soustředit více na mírové a diplomatické prostředky prosazování ZP. V souvislosti s tímto „novým trendem“ se ČLR navrátila k tzv. „Pěti principům mírového soužití“⁷, které byly v roce 1982 implementovány do komunistické ústavy země. (Worden, Savada a Dolan, 1987)

Konec 70. spolu s příchodem 80. let je charakteristický i hospodářskými změnami v důsledku „Čtyř modernizací“. Čína se opět otevřela zahraničnímu trhu, s čímž začaly přicházet i zahraniční investice, a rovněž byly zřízeny zvláštní ekonomické zóny (dále ZEZ).

⁷ Pět principů mírového soužití zahrnuje vzájemný respekt k teritoriální integritě a vnitřní suverenitě států, vzájemné vyvarování se agresí a útoků, vzájemné nevměšování se do vnitřních vztahů druhého státu, rovnost a vzájemná pomoc a mírové soužití. (MFA, 2014a)

Při analýze ZP můžeme konstatovat, že dlouhodobé cíle ZP ČLR v prvních několika desetiletích po vzniku státu z hlediska mocenského zaměřeny spíše na „hard power“, využívané nástroje přitom byly především fyzický nátlak, vojenské konflikty a podvracení. Z hlediska pramenů moci byly nejdominantnějšími vysoký počet obyvatel a velikost vojenské síly. Jak bylo výše zmíněno, ideologické cíle nebyly nikdy primární, nicméně z hlediska ideologie šlo především o šíření komunistických hodnot a revolucionářství na konci 60. let. Orientace na ekonomické cíle pak začala převyšovat v období 80. a 90. let a pokračuje i do dnešní doby (podpora exportu, investiční pobídky). Z hlediska postoje k mezinárodnímu režimu můžeme pozorovat, že z období izolace na počátku 20. století, kdy se Čína mezinárodního režimu spíše neúčastnila, přešla ČLR až k revolučnímu postoji v průběhu 60. let a postupem času začala zaujímat spíše konzervativní postoj. (Huntington, 2001; Fairbank, 2010; Pin, 1994)

1.3.2 Současná ZP ČLR

Při snaze charakterizovat současnou zahraničně-politickou strategii ČLR narážíme na nedostatečnou oficiální formulaci ze strany MZV Číny, je tedy potřeba se zaměřit na analýzy a komentáře odborníků, kteří se touto problematikou zabývají a na samotné výroky a vystupování zástupců čínské diplomacie na poli MV, a charakterizovat zahraničně-politickou strategii ČLR implicitně.

Při hodnocení výroků zástupců čínské diplomacie se zaměříme především na představitele státu, který velmi silně formuje, jak je ČLR vnímána ve světě. Administrativa současného prezidenta Si Ťin-pchinga je velmi charakteristická zesilováním čínského vlivu, mnozí autoři se shodují na tom, že pozice ČLR je stále více asertivní. (Brady, 2014; Sie, 2014, Ting-ting, 2014) Tento nárůst sebevědomí je silně podmíněn ekonomickým rozvojem, který můžeme považovat jak za důsledek ekonomických reforem předešlých administrativ, tak rovněž můžeme jeho původ hledat i v samotné čínské mentalitě (viz 2. kapitola). Důraz na hospodářskou prosperitu je velmi charakteristickým rysem současné administrativy. Během loňského roku se Čína zavázala k miliardovým investicím do BRICS Development Bank a BRICS Emergency Fund, kde se rovněž podílela na počátečním investičním podílu ve výši 50 miliard USD. Dále se mimo jiné podílela na založení Silk Road Fund ve výši 40 miliard USD a Asian Infrastructure Investment Bank s vkladem 50 miliard USD. (Carsten a Blanchard, 2014; Sie, 2014; Summers, 2015) Tyto vysoké investice jsou ze strany Číny prezentovány jako hospodářská spolupráce a podpora, zatímco „americký svět“

v nich mnohdy spatřuje hrozbu a snahu o podryvání pozice USA jako jedné z dominantních velmocí v mezinárodním světovém pořádku. (Carsten a Blanchard, 2014; Sie, 2014)

Problematika čínsko-amerických vztahů je jedním z nejdiskutovanějších témat v této oblasti, které se přeneseně dotýká i samotného vnímání mezinárodního pořádku, čímž úzce souvisí s dlouhodobými mocenskými cíli ČLR. Za poslední dobu se objevily i natolik radikální názory, jako označování přechodu mezinárodního uspořádání z „Pax Americana“ na „Pax Sinica“ či poukazování na vznik hrozby nové Studené války. (The Economist, 2014; Zakaria, 2014) Ve své řeči na Ústřední konferenci pro práci související se zahraničními záležitostmi pořádané v Pekingu v listopadu loňského roku se prezident Si opakovaně vyjádřil k celkové situaci na poli MV, kdy konstatoval, že mezinárodní pořádek prochází množstvím „organizačních“ změn, přičemž dlouhodobý trend směřující k (bezpečnostní) stabilitě a rostoucí pluralitě se nemění, nicméně vyžaduje úzkou spolupráci všech zúčastněných stran k dosažení tohoto cíle. (MFA PRC, 2014f) Z hlediska dlouhodobých mocenských cílů můžeme tedy konstatovat, že Čína jednoznačně aspiruje na posílení svého mocenského postavení na poli MV, přičemž je silně patrné, že nástroje na dosažení tohoto dlouhodobého cíle se již přenesly z oblasti „hard power“ (prosazovaných v prvních dvou až třech desetiletích po vzniku státu) do oblasti „soft power“ a ČLR se soustředí spíše na prostředky diplomatické, než vojenské.

Dochází k silnému utužování vztahů, a to jak na bilaterální rovině, tak na rovině multilaterální. Pouze prezident Si v loňském roce navštívil celkem 18 zemí z různých koutů světa, přičemž velmi aktivní na poli utužování bilaterálních vztahů byli (a stále jsou) rovněž i ostatní představitelé čínské ZP. (MFA PRC, 2014e; Sie, 2014) Z regionálního hlediska je dále patrný posun zahraničně-politické orientace z Pákistánu na Indii, ochlazování vztahů s KLDK a mírné zlepšení vztahů s Japonskem. (Summers, 2015) Tyto vztahy patří mezi nejkomplikovanější v rámci regionu, obecně je ale nutno konstatovat, že vztahy s většinou sousedních států jsou spíše na dobré úrovni. Tomuto nasvědčuje i společný projekt Šanghajske organizace pro spolupráci (dále SCO), datující se již od roku 2001, mezi jehož členy patří vedle ČLR také Rusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán a ve skupině pozorovatelských států se nachází mimo jiné další sousední státy ČLR, a sice Indie, Pákistán a Mongolsko. V rámci SCO pokračuje multilaterální spolupráce a prohlubují se nejen bezpečnostní, ale i ekonomické vazby mezi členskými zeměmi. (SCO, 2014)

Dle experta na čínskou ZP a diplomacii Kche-t'ina působícího při Carnegie-Tshinghua Centru pro globální politiku se Peking zaměřuje na vnímání situace na poli MV z méně „číno-centrického“ pohledu a snaží se mezinárodní pořádek pozorovat i z jiných perspektiv. Kche-t'in rovněž poukazuje na nárůst zainteresovanosti ČLR při řešení mezinárodních otázek a na fakt, že Čína posiluje svou pozici i prostřednictvím „inovativních“ prvků doposud spíše bezprecedentních v čínské zahraničně-politické strategii, jako je veřejná a kulturní diplomacie, či „diplomacie první dámy“. (Kche-t'in, 2013) Mezi důkazy tohoto tvrzení jmenujme především hostování Letních Olympijských her v Pekingu (2008) či organizaci světové výstavy World Expo v Šanghaji (2010). „Diplomacie první dámy“ je potom nejmarkantněji zřetelná v souvislosti s návštěvou Michelle Obama v březnu 2013 na pozvání čínské první dámy Pcheng Li-jüan, která byla zaměřena na „vzdělávací a kulturní vazby“ mezi oběma domovskými zeměmi představitelk. (Wej, 2014)

Samotná tato návštěva je důkazem, že reálné vztahy mezi USA a ČLR jsou vedeny směrem vzájemné spolupráce a prosperity, což jsou rovněž často citovaná hesla při projevech zástupců čínské diplomacie. Vedle prosazování „win-win“ spolupráce se ve své zahraniční politice ČLR soustřeďuje také na udržování bezpečnosti a míru, řídí se hesly „žádný konflikt“ a „žádná konfrontace“ a silně zdůrazňuje myšlenku vzájemného respektu a nezasahování do vnitřních záležitostí ostatních suverénních států. (Rudd, 2015) Postoj Číny k mezinárodnímu režimu bychom v současném období mohli charakterizovat jako přechod z konzervativního k reformátorskému.

2. Specifika čínské kultury

Čínská kultura se formovala několik tisíc let a za tuto dobu do sebe absorbovala množství vnějších vlivů, které si postupně přivlastnila a implementovala. Při vymezování základních rysů a specifík čínské kultury se zaměříme na kulturu a mentalitu oblasti ČLR, případně souvisejících přilehlých oblastí (Tchaj-wan, Hongkong, Macao, Singapur).

Tato kapitola má za cíl objasnění paradigmatických kulturních specifík, které nám v hlubším kontextu pomohou porozumět jedinečnému přístupu členů čínského kulturního celku.

2.1 Obecná hodnotová orientace Číny dle Hofstedeho⁸

Nizozemský sociolog Geert Hofstede v průběhu 60. a 70. let minulého století zpracoval při společnosti IBM rozsáhlý kulturně-sociologický výzkum zaměřený na charakteristiku a specifikaci odlišností v rámci národních, regionálních, komunitních i organizačních kultur. V tomto rozsáhlém výzkumu zohledňoval výsledky dotazníků vyplňovaných právě zástupci společnosti IBM z rozličných koutů světa. Součástí prvotního výzkumu nebyli zástupci Číny, hodnoty pro Čínu byly doplněny až později a byly dále srovnávány i s výsledky tzv. Čínského dotazníku hodnot (Chinese Value Survey – dále CVS), který byl sestaven vysokoškolským profesorem M. H. Bondem.

Na základě kulturně-sociologického výzkumu Geerta Hofstedeho byly vymezeny univerzální kulturní dimenze vystihující obecné hodnotové orientace současných kulturních a civilizačních okruhů. Tyto dimenze zahrnují čtyři základní a pátou, která byla přidána právě po setkání s Bondem:

- vztah k autoritě – vzdálenost k moci (PDI)
- individualismus – kolektivismus (IDV)
- maskulinita – feminita (MAS)
- vztah k nejistotě – vyhýbání se nejistotě (UAI)
- dlouhodobá orientace – krátkodobá orientace (LTO)

⁸ Tato subkapitola vychází z knih Geerta Hofstedeho *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití* (Hofstede a Hofstede, 2007) a *Culture's consequences: comparing values, behaviours, institutions and organizations across nations*. (Hofstede, 2001)

Číně jsou dle Hofstedeho přiřazeny následující indexy k jednotlivým dimenzím:

- vztah k autoritě – vzdálenost k moci: 80
- individualismus – kolektivismus: 20
- maskulinita – feminita: 66
- vztah k nejistotě – vyhýbání se nejistotě: 30
- dlouhodobá orientace – krátkodobá orientace: 87

Vztah k autoritě – vzdálenost k moci

Tento index se zabývá otázkou rovnosti jednotlivců ve společnosti a jejich vnímáním autorit. Hodnota indexu vzdálenosti k moci a vztahu k autoritám je vysoká, značí to, že Číňané přijímají autority pozitivně, mají tendence podvolovat se řízení a toto je u nich přijímáno přirozeně. V praxi to znamená i to, že Číňané potřebují hierarchii a dobře strukturované vymezení společenských vrstev. V rámci společenské hierarchie tento index značí i vysoké horizontální rozpětí.

Individualismus – kolektivismus

Index individualismu se potom zabývá jedincem jako takovým a jeho úlohou a postavením ve společnosti. Číňané věří, že jedinec jako takový není směrodatnou stavební jednotkou a veškeré společenské dění se promítá v závislosti na tom, jak je vnímáno okolím. V praxi s tímto indexem úzce souvisí fenomén „ztráty tváře“ (bude blíže specifikován v následující podkapitole) a rovněž důraz na mezilidské vazby v rámci společnosti, které se mnohdy promítají i do politických a obchodních kruhů, zde se Čína vyznačuje výrazným sklonem ke klientelismu, v konkrétních případech zacházejícím až na úroveň korupce.

Maskulinita – feminita

Index maskulinity nepoukazuje primárně na samotné postavení mužů a žen ve společnosti, spíše hodnotí, jakými „povahovými rysy“ typickými pro to dané pohlaví se společnost charakterizuje. V případě Číny index 66 poukazuje na to, že společnost se přiklání spíše k „mužským hodnotám“, což jinými slovy vyjadřuje základní motivátor každodenních činů příslušníků dané kultury.

Dle tohoto indexu jsou Číňané motivováni především touhou po společenském úspěchu, jejich vlastní osobní preference bývají potlačeny za účelem „vyššího cíle“, snahy vyniknout, dosáhnout prestiže a to především v profesní oblasti.

Vztah k nejistotě – vyhýbání se nejistotě

Relativně nízké číslo u tohoto indexu značí, že nejistota je Číňany přijímána relativně pozitivně. Projevuje se to i na interpretaci „pravd a pravidel“, kdy zástupci tohoto kulturního celku dokáží relativně flexibilně reagovat v daných situacích a konečný přístup ke konkrétní problematice se odráží spíše na konkrétním výkladu, než na objektivních pravdách a zákonech.

Dlouhodobá orientace – krátkodobá orientace

Tato kulturní dimenze, která byla přidána právě na základě závěrů z CVS, představuje způsob nahlížení zástupců dané kultury na propojení minulosti, současnosti a budoucnosti. Index LTO pro Čínu je vysoký, což značí výrazný pragmatismus. Číňané se ohlížejí do minulosti, odkud čerpají inspiraci pro současnost, kterou na základě těchto poznatků přizpůsobují pro posílení vývoje v budoucnu.

Obecné pravdy jsou vždy přizpůsobovány kontextu, tradice mají velký význam, ale mohou být adaptovány z hlediska potřeby.

Obecná hodnotová orientace

Při syntéze jednotlivých ukazatelů lze dospět k závěru, který nám nastíní obecnou hodnotovou orientaci Číňanů. Jsou to lidé s velmi úzkou vazbou na okolí a sociální prostředí, morálka a společenské postavení je pro ně základním hodnotovým kritériem a vnímání společností je důležitější, než pocit vlastního uspokojení. Postavení ve společnosti je dáno úspěchy v profesním životě, které ovlivňují pozici ve složité společenské hierarchii. Dosažení úspěchu je vázáno na osobní úspěchy, ale zároveň podmíněno mezilidskými vazbami a sítí kontaktů, kdy rodina a bližší přátelé jsou upřednostňováni před cizinci a klade se značný důraz na dlouhodobé osobní vazby i v profesních vztazích. Právní normy jsou závazné, ale z hlediska běžného života je stále více určující morálka (např. když při soudním procesu je jedinec osvobozen a označen nevinným, již samotný fakt, že byl jednou obžalován, jeho společenské postavení dlouhodobě poškodí).

2.2 Ideové základy čínské civilizace

Jednotliví zástupci čínského civilizačního okruhu se vyznačují značnými společnými rysy ve vnějším vystupování a vnitřním chápání reality, což je ovlivněno společnými ideovými základy celé čínské civilizace, které formovaly čínské vnímání po dobu několika tisíců let. Tyto společné rysy ovlivňují nejen každodenní chování jedinců, ale i celkové fungování společnosti a s tím i interakci s vnějším prostředím, což se projevuje i v mezinárodní diplomacii.

Mezi základními společnými ideovými rysy jednoznačně převažují následující principy: kolektivní myšlení a fungování společnosti s důrazem na „zachování tváře“, udržování rodinných vazeb spojené s uctíváním kultu předků, hledání harmonie a vyváženosti, schovávavost a moudrost.

Kolektivismus a ztráta tváře

V Číně je dodnes patrný značný význam venkovského obyvatelstva, které historicky vždy bylo zastoupeno primárně rolníky, kteří tvořili „ekonomicky nejdůležitější a početně nejsilnější skupinu obyvatelstva“. (Böttger, 1984, s. 143) Tito zástupci nižší vrstvy obyvatelstvu dali vzniknout tzv. „malé tradici“ (Lehmannová a kol., 2010, s. 258) – specifické kultuře rolníků a masy. Tato kultura se vyznačuje silnými mezilidskými vazbami v rámci komunity, která vždy tvořila základní společenské centrum. Zemědělská vesnice je charakterizována značným množstvím starousedlíků – rodin trvale svázaných s půdou, které jsou v neustálé společenské interakci. Nutnost spolupráce v rámci komunit, zemědělských vesnic a skupin vzájemně provázaných vesnic byla podmíněna mimo jiné i tím, že množství institucí nebylo nijak zaštitěné státem, např. školy vznikaly z iniciativy vesnických společenství. Podobně ani soudnictví nebylo příliš propracováno v „západním slova smyslu“ – obvykle se obyvatelé snažili řešit spory na osobní rovině, bez zásahu státu. (Böttger, 1984; Fairbank, 2010; Lehmannová a kol., 2010)

S tímto úzce souvisí další typický rys čínského kulturního celku, a sice hluboce zakořeněná morálka a důležitost veřejného mínění. Fenomén „ztráty tváře“ charakteristický pro asijskou civilizaci je jedním ze základních povahových rysů, který ovlivňuje chování zástupců tohoto kulturního celku do značné míry i dnes. V praxi se potom setkáváme nejčastěji s tím, že Číňané jsou velmi zdvořilí, mají snahu nalézt kompromis a v maximální míře se vyhýbají přímému odmítnutí.

Role rodiny a kult předků

Číňané mají specifický vztah k postavení jedince ve společnosti. Jednotlivec sám o sobě není pro společnost relevantní jednotkou. Základem celé společenské koncepce je rodina, která má přesně definovanou strukturu vzájemných vztahů. Ve vztahu muž a žena je pozice muže výrazně váženější. Muž je hlavou rodiny, je přirozené, že disponuje celkovým rozpočtem domácnosti a zpravidla určuje i budoucí vývoj jeho potomků. Postavení ženy je podřadné, po svatbě (která byla historicky vždy vnímána spíše jako materiální než duchovní svazek) se očekává, že se žena nastěhuje do domácnosti mužovy rodiny, kde se stará o jeho rodiče a její postavení se mírně zlepší až ve chvíli, kdy porodí syna. Narození syna je pro Číňany důležitým bodem ve smyslu zachování kontinuity rodového vývoje. (Böttger, 1984)

Vzhledem k tomu, že za doby existence Čínského císařství nevznikl nikdy žádný náboženský směr, který by zastával funkci státní církve, čínská víra se formovala kombinováním převážně importovaných duchovních a religiózních směrů, ve kterých se přikládal důraz nejen k aktuálnímu životu, ale i k životu posmrtnému. Tím se zformoval tzv. „kult předků“, víra v kontinuální rodovou linii, která zasahuje i do minulosti. Blaho současné generace podle této ideologie závisí na předcích, kteří se o něj starají. Aby posmrtné duše byly v harmonii s žijícími potomky, je třeba se o ně starat, tuto roli historicky zastává mužský potomek, což vysvětluje nadřazené postavení muže a význam „synovské tradice“. (Böttger, 1984; Fairbank, 2010; Lehmannová a kol., 2010)

Prameny tohoto hierarchického uspořádání můžeme vysledovat až do období 5.–6. stol. př. n. l., kdy Konfucius formuloval tzv. „učení o pěti vztazích“: „Co vyžaduje chování lidí? Aby byl otec dobrotivý a syn aby mu prokazoval úctu, aby byl starší bratr shovívavý a mladší bratr aby se mu podřizoval, aby byl manžel věrný a manželka poslušná, aby starší lidé byli přátelští a mládež povolná, aby vládce byl mírný a služebník oddaný: těchto deset druhů jednání je povinností všech lidí.“ (Böttger, 1984, s. 139)

Princip harmonie

Princip harmonie je jedním ze stěžejních ideových principů čínského myšlení. Tak jako idea společné odpovědnosti, společenské hierarchie a všeobjímající morálky je zakořeněna v konfucianismu, i princip harmonie má své kořeny ve starém čínském učení z „období sta škol“, a sice v taoismu. Tento myšlenkový proud zdůrazňuje

vyváženost a rovnováhu, ta může být nastolena díky dvěma základním protichůdným silám – jin a jang – tyto dva „extrémy“ společně tvoří základ veškerého bytí (i nebytí) a vzájemně se neustále překrývají. Výraz „Tao“ by se dal přeložit jako cesta, což signalizuje neustálý pohyb – jin a jang jsou přítomny v každém okamžiku a dynamicky se prostupují. Tato myšlenka vede k závěru, že nic nemůže být dokonalé a pozitivní i negativní aspekty reality jsou přirozenou součástí koloběhu života. (Lehmannová a kol., 2010)

Harmonie je potom fungující vyvážení obou principů, které se blíží nečinnosti a tím i stabilitě. Princip harmonie je dále pokládán do souvislosti „harmonie, ale ne jednotvárnost“ (Čang, 2013), kde se zdůrazňuje možnost dalšího rozvoje (ať už osobního, či např. v oblasti MV, kde tento koncept bývá citován čím dál tím častěji) v případě, kdy zkoordinováním rozdílných a zdánlivě protichůdných věcí lze dosáhnout kompromisu, čímž bude budoucího rozvoje dosaženo.

Schovívavost a moudrost

Z výše uvedených principů lze vypožorovat další podstatné ideové rysy, jimiž jsou schovívavost a moudrost. Oba pramení opět ze základních konfuciánských doporučení pro mezilidské vztahy: „Schovívavost znamená milovat a moudrost znamená porozumět ostatním“. (Čang, 2013) Tyto dva parametry v současné době prostupují i do oblasti řízení MV. Schovívavost a vzájemný respekt se projevuje primárně v problematice zasahování do vnitřních záležitostí ostatních států, Čína tradičně zastává pozici země, která obecně nesouhlasí s vměšováním se do vnitřních záležitostí. Moudrost značí rozlišování mezi správným a špatným. Moudrý vladař by měl mít za cíl rozhodovat se tak, aby z jeho rozhodnutí nevznikaly negativní důsledky. S implementací „Pěti principů mírového soužití“ do čínské ústavy a ještě markantněji s administrativou současného prezidenta Si Čína v posledních letech značně zdůrazňuje spolupráci na poli MV na úrovni win-win. (Čnag, 2013)

2.3 Paradigmatická charakteristika čínské kultury⁹

Vývoj formování paradigmatických principů čínské kultury závisel na třech základních faktorech: specifických geografických podmínkách, jedinečném vývoji formování čínské státnosti a vlivu duchovních směrů a filozofických učeních.

2.3.1 Výchozí determinanty pro vznik čínského paradigmatu

Geografické podmínky umožnily Číně relativně izolovaný vývoj do pozdního období novodobých dějin, především díky přirozeným přírodním hranicím, které oddělovaly Čínu od dalších vyspělých kultur. Specifickým rysem území byl podmíněn i styl života, který byl povětšinou zemědělský s úzkou vazbou na konkrétní území. Navíc relativně velký prostor umožňovat kontinuální expanzi bez potřeby výraznějších konfliktů.

Tato kontinuita se promítá i v dalším determinantu, a sice ve vývoji formování čínské státnosti. Toto formování probíhalo v přirozených cyklech, přičemž každý z nich ovlivnil budoucí podobu současného čínského vnímání i po stránce duchovní.

Čínská státnost se začala ve své nejranější podobě formovat již v průběhu prvního tisíciletí př. n. l. Během vlády dynastií Šang a Čou byl položen konceptuální rámec státu, který již v této době byl intenzivně propojen s důležitostí morálky a poctivosti v oblasti mezilidských vztahů. Během dynastie Čou již rovněž můžeme bezpochyby mluvit o centralizovaném řízení státu, v tuto dobu se zrodil jeden ze základních principů budoucího vývoje státnosti a sice „Nebeský mandát“.

Po skončení vlády dynastie Čou a následné etapě „Válčících států“ byla říše znovusjednocena pod vedením dynastie Čchin (221–206 př. n. l.). V návaznosti na nejednotnost ve dvou uplynulých stoletích se tato dynastie zaměřila primárně na organizační změny se snahou utužit budoucí jednotu. Systém centralizace moci se ještě více upevnil a „princip státní jednoty se stal v dalším vývoji nejen trvalou hodnotou v oblasti mocensko-politické, ale i prvkem paradigmatu čínské kultury“. (Lehmannová a kol., 2010, s. 281)

Další cyklus rozštěpení a znovusjednocení říše probíhal po pádu dynastie Chan (206 př. n. l. – 220 n. l.), kdy po nástupu dynastie Sui (581–618 n. l.) docházelo opět k posilování centrální moci a v průběhu 6.–7. stol. n. l. vznikla i nová struktura

⁹ Tato subkapitola vychází v první řadě z kapitoly Čínská kultura vydané v knize Paradigma kultur (Lehmannová a kol., 2010) zpracované autorkami prof. PhDr. Zuzana Lehmannová CSc. a PhDr. Ľubica Obuchová.

centrálních úřadů. Posledním cyklem v imperiální éře bylo třiapadesátileté rozdělení císařství v první polovině 10. století na 5 severních dynastií a 10 jižních království. Následné sjednocení dynastií Sung opět posílilo centrální administrativu, regionální vojenští vůdci byli nahrazeni ústředními úředníky a byrokratický aparát ještě více posílil. Z hlediska formování státnosti a vztahu k centrálním autoritám potom nadcházející tisíciletí probíhalo v relativní jednotě až do konce imperiální éry.

Třetím faktorem podílejícím se na podobě paradigmatického schématu čínské kultury byl vliv duchovních směrů a filozofického učení, který se rovněž formoval ve výše uvedených historických cyklech. V období starověkých dynastií se začalo utvářet prvotní čínské náboženství, které vycházelo z představy propojení člověka s přírodou, což nejpravděpodobněji vycházelo z tradičního čínského stylu života a způsobu obživy – rolnictví. Tento koncept, který v průběhu dějin procházel dalším vývojem, je základním paradigmatickým východiskem pro budoucí podobu duchovních a morálních hodnot.

Postupem času se vedle dimenzí lidskosti a přírody zformoval ještě rozměr transcendentna, přičemž již za doby dynastie Šang tento „svět bohů“ byl reprezentován panovníkem (šamanistická náboženství) a za dynastie Čou díky „mandátu Nebes“ tvořil už panovník zásadní článek při propojení těchto složek. Samotný koncept se potom nejvíce vyvinul v období humanismu, konkrétně za epochy „Sta škol“ a to hned ze dvou, pro budoucnost velmi zásadních, úhlů. Období „Sta škol“ bylo obecně obdobím, které se vyznačovalo markantním rozvojem vzdělanosti. Učenci Konfucius a Lao-C‘ byli nejdominantnějšími z hlediska budoucího vývoje a formulace paradigmatických přístupů.

Konfucius ovlivnil nejen soudobé, ale i budoucí vnímání hierarchického rozvržení společnosti, význam harmonického principu v oblasti mezilidských vztahů a rovněž poukázal na důležitost minulosti, ve které lze čerpat moudrost a nalézt soulad. Učení Lao-C‘ vedle toho zformulovalo základní kosmologické představy a rozpracovalo již existující ideu spojení lidstva, přírody a transcendentna. Přestože oba dva směry byly ve své surové podobě filozofické, taoismus se na rozdíl od konfucianismu v budoucím vývoji transformoval spíše do určité podoby náboženství. Konfucianismus naproti tomu byl přijat po dlouhou dobu čínských dějin jako základní státní doktrína a konceptuální rámec pro obecné vzdělání, což bylo započato v období vlády dynastie Chan.

Před nástupem této dynastie, na počátku období raného císařství po znovusjednocení říše dynastií Čchin ovšem oba dva směry na krátkou dobu ustoupily do

pozadí před legismem, který se stal doktrínou především za účelem utužení centrální moci po opětovném sjednocení říše a posílení organizační a právní struktury státu. Zároveň v období raného císařství se silně ukotvil další paradigmatický přístup: vnímání rodiny jako základní jednotky ve struktuře sociálního uspořádání.

Vedle toho, že v období vlády dynastie Chan byl konfucianismus de facto institucionalizován a stal se základním hodnotovým rámcem civilizace, začala se již v tomto období objevovat výše zmíněná nábožensky orientovaná transformace taoismu, která vyvrcholila v následujícím období, a sice v etapě dalšího rozštěpení dynastie. V tomto období roztržitosti mezi 3. a 6. stol. n. l. probíhal celkový proces transformace duchovní kultury, období se projevovalo výraznou migrací v rámci celého geografického prostoru, což s sebou neslo rozšiřování hodnot a tradic napříč územím. Navíc v této době začaly pronikat do oblasti konfuciánského civilizačního prostoru další náboženské vlivy, z nichž nejsilnější vliv na současné hodnotové paradigma Číny měl buddhismus, který se od té doby stále více prostupoval s taoismem, a oba směry se vzájemně silně ovlivňovaly. „Z hlediska dalšího vývoje bylo důležité, že do popředí filozofických úvah vstoupilo starověké téma jin-jang a stalo se společným tématem rozličných filozofických směrů. Studium tohoto tématu do budoucna napomohlo rozvinutí nové podoby konfuciánské filozofie, sbližování konfuciánství a taoismu, a tím i vytvoření schématu tří učení.“ (Lehmannová a kol., 2010, s. 284)

Toto schéma tří učení výrazně ovlivnilo celý vývoj v období středního i pozdního císařství. Vlivem buddhismu a taoismu se vyvíjelo konfuciánství, které v předešlém období vlivem svého postavení v státní ideologii spíše stagnovalo. Docházelo k novým výkladům starých knih a k silnějšímu prohlubování paradigmatu z hlediska vnímání hierarchie a mezilidských vztahů. I do doby pozdního císařství mělo pak stále konfuciánství jakési výstřední postavení v rámci trojího učení.

2.3.2 Paradigmatické principy

Z výše zmíněných faktorů lze vymezit základní paradigmatické principy, které byly formovány v průběhu několika tisíciletí a charakterizují dnešní hodnotové vnímání konfuciánského civilizačního okruhu. Tyto principy jsou v první řadě ovlivněny charakteristickým způsobem vnímání reality, který se rovněž formoval v průběhu historie a jehož základy byly položeny již v době starověkých dynastií. Realita je zasazena do vyššího konceptuálního rámce, se kterým souvisí čínská interpretace transcendentna. Božský svět je neoddělitelně propojen s pozemským světem a zároveň

i v interakci s přírodou. Ve většině náboženských směrů, které se v průběhu historie objevovaly na čínském území a (v případě cizích náboženství) byly „počinštěny“, tj. přizpůsobeny potřebám klasického čínského vnímání reality, se vyskytuje polyteismus. Božský svět sestává z přírodních bohů, mnohdy zasazených do důsledně definované hierarchické struktury, dále pak z duchů a duší významných zemřelých předků, i ti mají povětšinou jasně definované role a „funkce“. Zde pak můžeme pozorovat spojitost mezi významem rodiny jako základní společenské jednotky a paradigmatické vysvětlení silně zakořeněného „kultu předků“.

Se specifickým vnímáním neoddělitelnosti božské, lidské a přírodní složky pak dále souvisí idea „mandátu Nebes“ – panovník tak plní roli prostředníka mezi božstvem a lidstvem, přírodní složka je zastoupena ve vnímání jakési platnosti mandátu – vysoká koncentrace výskytu přírodních katastrof vedla k pochybnostem o správnosti panovníka a zastávání této důležité funkce jeho konkrétní osobou, v hlubším důsledku pak k pochybnostem o legitimitě celé dynastie.

Kosmologická interpretace vychází primárně z taoismu, pojem Tao značí cestu, je to ale zároveň i zdroj řádu, prvotní princip, který se nachází ve všech třech složkách bytí. Proto je Tao ve své nejzákladnější podstatě nedefinovatelné a tím i neuchopitelné. Tao nelze pojmout rozumem ani pochopit a lidé ho mohou pouze intuitivně vnímat. Člověk je pojímán jako dílčí součást celého systému – kosmu, a proto by měl umět žít v souladu s ostatními složkami ve snaze dosáhnout harmonie.

Harmonie protikladů je historicky definovaný rámec způsobu nazírání na svět, který má svůj původ v neustálé přítomnosti elementů jin a jang, které spolu ve stavu rovnováhy tvoří vyšší harmonický celek. Toto pojetí se pak odráží i v celkovém uspořádání společnosti, důrazu na harmonické mezilidské vztahy, kdy idea kosmologické harmonie je přenesena na rovinu pozemskou. Tento princip dále odvozuje potřebu kontinuity, kdy každá nastalá změna by měla přicházet pozvolna a být neustále vyvažována, aby nedošlo k disharmonii, která není žádoucí a je v kontradikci s vývojovým růstem.

2.3.3 Pojetí a uspořádání společnosti

Výše zmíněné paradigmatické principy ovlivňovaly vývoj pojetí a uspořádání společnosti, které je ve velmi vysoké míře hierarchické. Potřeba řádu se mimo jiné prohlubovala se sílící centralizací moci a vedením podléhajícím konfuciánské doktríně, která se odráží v hodnotových vzorcích společnosti. Konfuciánské pojetí společnosti je

tvořeno trojicí konceptů: „konceptu mravního zároveň souvisejícího s pojetím rituálu, konceptu vzdělanosti a konceptu vlády“. (Lehmannová a kol., 2010, s. 290)

Mravní koncept se projevuje v silně zakořeněném fenoménu „ztráty tváře“, společenská morálka a veřejné mínění je zde jakýmsi univerzálním soudcem, zde také pramení jeden ze základních rysů konfuciánského kulturního celku, a sice silný kolektivismus na úkor potlačení vlastní individuality jedince. Individualistický aspekt se projevuje spíše v duchovní stránce, kdy věnování se své osobnosti souvisí spíše s konečným důsledkem vlastního úsilí na fungování celku.

Koncept vzdělanosti se ve společenském uspořádání projevuje v hierarchickém rozdělení společnosti, kde jsou vzdělanci stavěni na úroveň elity. Vzhledem k absenci státní církevní instituce se mravní normy i rituály formulovaly spíše z hlediska filozofického, především pod vlivem třech učen. Vzdělaný člověk tak automaticky byl člověkem mravním a systém soudů a trestů se považoval za nutný pouze pro nejnižší vrstvu společnosti, která v důsledku nedostatečné vzdělanosti nemohla dosáhnout moudrosti, a tedy neměla dostatečnou rozlišovací schopnost mezi dobrým a zlým. Zde nalézáme i vysvětlení k silně zakořeněnému uznávání autorit a i tento koncept nám v tomto specifickém prostředí utužuje význam centralizované moci.

Panovník je na samotném vrcholu této hierarchie, což dokládá i staré označení pro císaře – „syn Nebes“, s tímto postavením se váže silný požadavek na jeho osobnostní kvality, kdy osobnost císaře představovala společenský vzor. Základním požadavkem tedy bylo, aby panovník byl nejvzdělanější a nejmorálnější – jeho autorita pramenila z jeho nezpochybnitelnosti. Koncept vlády je v konfuciánském chápání postaven na propojení konceptu mravního a konceptu vzdělanosti a všechny vzájemně tvoří jakýsi provázaný trojúhelník.

Dalším charakteristickým rysem této kultury je pragmatismus, neboli orientace na praxi, který se v konečném uspořádání společnosti projevuje např. i v rodinných vazbách a jasně definovaných rolích a úkolech v rámci jednotlivých členů rodiny. Ve filozofické rovině pak lze tento rys pozorovat v přístupu k náboženství, které je spjato s konkrétními rituály, jakožto prostředky dosažení vyváženosti a harmonie – základního principu čínského myšlení.

Posledním z vysoce charakteristických paradigmatických rysů čínské společnosti je orientace na minulost, která je opět zakořeněna již v období starověku a následující éře humanismu. Na rozdíl od většiny jiných civilizací, u Čínské civilizace jen velmi těžko vypočítáme konkrétní historické momenty a legendární odkazy, které by

popisovaly konkrétní dobu vzniku říše. Fakt, že existence čínské civilizace není ve své počáteční fázi nijak ohraničená, vypovídá o vnímání minulosti, která je ve své hluboké podstatě jakýmsi ideálem a studnicí inspirace. V závislosti na vnímání minulosti je dále vydefinována potřeba kontinuity, neustálého rozvoje dříve položených základů, čímž se opět vracíme k principu Tao (cesty).

Základní paradigmatické principy – tedy specifické pojetí transcendentna, představa kosmu složeného ze tří vzájemně se prolínajících složek, důraz na propojení, kontinuitu a harmonii, dlouhodobá orientace, pragmatismus, potřeba „zachování tváře“ a s tím související důležitost společenské morálky a kolektivistické vnímání společnosti jsou všechno základní rysy čínské civilizace.

Základní paradigmatická charakteristika čínského civilizačního okruhu byla vydefinována v této kapitole. Východiska z této kapitoly budou dále pokládána do syntézy s teoretickými východisky kapitoly 1 a ověřeny v případové studii zaměřené na Krymskou krizi.

3. Případová studie

Následující kapitola je věnována posouzení platnosti výše rozebraných teoretických východisek a to pomocí případové studie zaměřené na posouzení čínského postoje k tzv. Krymské krizi. První část této kapitoly definuje základní premisu postoje čínské diplomacie v rámci MV na základě syntézy teoretických východisek.

3.1 Syntéza teoretických východisek

Jak bylo řečeno v první kapitole této bakalářské práce, diplomacie je nástrojem ZP. Tento nástroj slouží primárně k prosazování zájmů vysílající země diplomata, a to s důrazem na mírovou spolupráci a zachování bezpečnosti na poli MV. Zahraničně-politická strategie země je tvořena ve svém základním rámci převážně vnitřními orgány pro zahraniční styky, které jsou zastoupeny v největší míře MZV, dále hraje významnou roli hlava státu, která se podílí jak na formulaci zahraničně-politické strategie a vymezování stěžejních cílů ZP, tak rovněž na uvádění strategie do praxe a zastupováním země v mezinárodním prostředí.

Vedle hlavy státu se na prosazování cílů ZP a zastupování země podílejí zahraniční orgány pro mezinárodní styky. Mezi tyto řadíme nejen velvyslance, vyslance, konzuly a další reprezentanty v zemích, které mají uzavřeny bilaterální vztahy s vysílajícím státem, ale také zástupce stálých i permanentních misí při mezinárodních organizacích. Pro naši případovou studii je stěžejní členství v Radě bezpečnosti (dále RB) OSN, kde je ČLR jedním z pěti stálých členů.

Na této platformě se ČLR projevuje v posledních letech stále výrazněji, což souvisí s rostoucím vlivem země v rámci mezinárodního uspořádání, který je blíže popisován v podkapitole 1.3 potažmo 1.3.3. Přestože se ČLR stále více zapojuje do diskuzí a všeobecně prosazuje asertivnější mezinárodní politiku, než bylo doposud zvykem, stále se drží politiky nevměšování se, což budeme blíže pozorovat právě na případu Krymské krize.

Preference této politiky pramení mimo jiné právě ve výše zkoumané paradigmatické charakteristice čínské kultury a hodnotové struktury postavené na ideologických základech společnosti. V čínské mentalitě se v první řadě nejsilněji odráží princip harmonie protikladů, který utváří čínské vnímání reality. Harmonie protikladů je jinými slovy i princip „harmonie, ale ne jednotvárnost“.

Aplikaci tohoto v praxi můžeme pozorovat právě i ve snaze o prosazování politiky nevměšování – snaha o dosažení harmonie prostřednictvím vyrovnavání všudypřítomných pozitivních i negativních prvků (jin a jang), která v konkrétním kontextu (tedy v tomto případě zasazená do specifických podmínek jednotlivých zemí) může být dosažena velmi rozdílnými cestami.

Pokud pak princip harmonie protikladů rozvíjíme dále a zasadíme ho do kontextu celkového mezinárodního pořádku, nalezneme určitou cestu k pochopení stále více zdůrazňované snahy Číny zapojit se do mezinárodního uspořádání jako jedna z významných mocností a vytvořit protiváhu současnému relativně jednosměrně orientovanému uspořádání, které dominuje od konce Studené války.

Vedle politiky nevměšování a snahy o posílení vlastního postavení na poli MV jsou dalšími charakteristickými rysy současné ZP ČLR prosazování prostředků „soft power“, zásada neútočení a vyvarování se ozbrojeným střetům a důraz na „win-win“ spolupráci.

Prosazování „soft power“ a zásada neútočení rovněž vychází ze základního paradigmatického schématu. Důraz na vzdělání a pragmatismus, stejně jako tendence ohlížet se do minulosti ve snaze nalézt inspiraci nám pomohou pochopit tento současný model. Čínští analytici se již několik let věnují zkoumání příčin historických konfliktů a zániku velkých mocností (potažmo vyspělých civilizací) souvisejících s tzv. „Thukýdiovou pastí“, která spočívá v tom, že nové rostoucí mocnosti aspirující na získání statusu vůdčí mocnosti mají tendenci zpochybňovat status současné vůdčí mocnosti v mezinárodním systému, přičemž ve velké většině případů toto vyústí ve válečný konflikt s dalekosáhlými důsledky. (Rudd, 2015) Čína si plně uvědomuje důsledky případného vojenského střetu a proto velmi důrazně apeluje na udržování mírových vztahů a prosazování „měkké síly“. S tím se vracíme k tématu sino-amerických vztahů a pocitu ohrožení USA v jeho pozici hegemonu. Na základě výše zmíněného můžeme předpokládat, že Čína se nepokouší podřývat postavení USA v mezinárodním světovém pořádku právě z výše zmíněných důvodů.

Pragmatismus pak dále souvisí i s důrazem na oboustranně prospěšnou spolupráci a uzavírání oboustranně přínosných smluv a dohod. Z historického hlediska jsme mohli pozorovat, že Čína byla mnohdy nucena uzavírat smlouvy, které pro ni nejen že nebyly výhodné, ale byly to především smlouvy uzavřené za nerovných podmínek. Ve své současné politice se tomuto Čína snaží vyvarovat a dodržovat férové vztahy a férové prostředí pro uzavírání smluv. Rovněž z hlediska ekonomické

spolupráce se Čína přes svou značnou ekonomickou sílu nesnaží partnery „zahnat do kouta“, neboť z vlastní historické zkušenosti ví, že z dlouhodobého hlediska (které, jak jsme si výše uvedli, je pro ČLR rovněž velmi významným faktorem) tyto dohody nejsou perspektivní ani bezpečné.

3.2 Krymská krize

Při ověřování výše zmíněných teoretických východisek pramenících z předcházející části práce na případové studii orientované na Krymské krizi je nejprve nutné postavit tuto událost do širšího kontextu a ve zkratce okomentovat průběh událostí.

3.2.1 Historické pozadí Krymské krize

Až do druhé poloviny 18. století byla oblast Krymského poloostrova (Krymský chanát) ve vazalském vztahu k Osmanské říši. Po vítězství Ruského impéria v páté rusko-turecké válce (1768-1774) bylo carevnou Kateřinou Velikou toto území přiřazeno pod ruskou správu. Ve městě Sevastopol byla za dob Ruského císařství budována vojenská infrastruktura, a tedy z bezpečnostního hlediska bylo především toto město důležitým strategickým místem.

Během ruské občanské války byla tato oblast střediskem Bílé armády až do roku 1921. V říjnu 1921 byla založena Krymská autonomní sovětská socialistická republika, která byla součástí Ruské sovětské federativní socialistické republiky. V průběhu 2. sv. války byl Krymský poloostrov okupován německými vojsky, ještě před okupací proběhla výrazná vlna odsunů tamějšího obyvatelstva, především krymských Němců a Tatarů. Následně v roce 1944 pak pokračovaly odsuny, tentokrát byli z oblasti odsunuti krymští Řekové, Arméni a Bulhaři. V dnešní době jsou obyvatelé Autonomní republiky Krym (dále ARK) z etnického hlediska většinové Rusové.

Na základě rozhodnutí Nikity Chruščova byla tato oblast roku 1954 převedena pod správu Ukrajinské sovětské socialistické republiky, následkem čehož po rozpadu Sovětského svazu a osamostatnění Ukrajiny roku 1991 se stal Krymský poloostrov územím Ukrajiny. Po rozpadu SSSR bylo ještě potřeba dořešit okolnosti spojené se Sevastopolem – přístavním městem, které bylo po dobu SSSR sídlem Černomořské flotily. Ruská federace uzavřela s Ukrajinou bilaterální *Smlouvu o postavení a podmínkách Černomořského loďstva*, ve které bylo blíže specifikováno, za jakých

podmínek mohou ruské ozbrojené síly území využívat k vojenským účelům. (Taylor, 2014)

3.2.2 Vývoj krize a postoj ČLR

V posledních měsících roku 2013 vypukly v Kyjevě demonstrace (tzv. Euromajdan), které byly reakcí na odmítnutí podepsání asociační dohody mezi Ukrajinou a EU. Zprvu pokojné protesty vyvrcholily začátkem roku 2014 v ozbrojené střety mezi dvěma nejradikálnějšími tábory, a následně se demonstrace rozšířily i do dalších částí Ukrajiny, včetně oblasti Krymu.

Vnitřní nepokoje byly rozdmýhány vstoupením ruských jednotek na Ukrajinské území, ve své původní fázi na území ARK, kam byly na žádost představitelů ARK přímo pozvány. Tento akt ze strany představitelů ARK ovšem nebyl v souladu s Ukrajinskou vládou a proto legitimita přítomnosti ruských ozbrojených sil na území byla k dalšímu zvážení.

Dne 21. 2. 2014 byla sepsána dohoda mezi Viktorem Janukovičem a opozicí, za účasti polského, německého a francouzského ministra zahraničních věcí a speciálního posla Ruské federace. Na základě této dohody bylo stanoveno šest základních bodů směřujících k ukončení krize a násilí v ulicích.¹⁰ (the Guardian, 2014)

O týden později – 28. února 2014 podal stálý reprezentant Ukrajiny při RB OSN oficiální žádost o urgentní setkání (S/2014/136), ještě téhož dne se konalo uzavřené setkání zástupců RB (S/PV.7123), na které byl přizván zástupce za Ukrajinu a asistent generálního tajemníka Mr. Oscar Fernández-Taranco, oba tyto zástupci měli proslov na téma bezpečnostní a politické situace na Ukrajině.

Následující den (1. 3. 2014) bylo zorganizováno další sezení, které bylo na žádost několika členských zemí otevřené. Na tomto setkání (S/PV.7124) byla RB informována o situaci na Krymu náměstkem generálního tajemníka a zástupcem Ukrajiny, přičemž hlavním bodem diskuze byla přítomnost ozbrojených sil Ruské federace na území Ukrajiny a její legitimita. Po tomto úvodu proběhl komentář zástupce

¹⁰ **Bod 1** – zavedení speciálního práva do 48 hodin od podepsání této smlouvy, které restauruje ústavu z roku 2004 i se schválenými dodatky, do 10 dní bude vytvořena koalice a jednotná vláda. **Bod 2** – do září 2014 bude probíhat reformace distribuce moci mezi prezidentem, vládou a parlamentem. **Bod 3** – po přijetí nové ústavy (ale ne později než v prosinci 2014) proběhne volba prezidenta, proběhne reforma volebního práva. **Bod 4** – vyšetřování současné situace bude probíhat za dozoru úřadů, opozice a Rady Evropy. **Bod 5** – úřady (vedení) ani opozice nedají vzniknout stavu pohotovosti, zdrží se jakékoliv formy násilí, budou se snažit dosáhnout normalizace v co nejkratším časovém horizontu; do 24 hod. dojde k odzbrojení, síla bude užita jen v případě ochrany veřejných správních budov. **Bod 6** – svědci smlouvy apelují na okamžité ukončení násilí a střetů.

Ruské federace, zástupkyně USA, zástupce Velké Británie a zástupce Francie. Při tomto jednání se tedy vyjádřili všichni stálí členové kromě Číny.

V návaznosti na setkání 1. 3. bylo uskutečněno setkání 3. 3. 2014, kde se opět projednávala přítomnost ruských ozbrojených sil na území Ukrajiny. Zástupce ČLR tentokrát pronesl prohlášení k situaci, přičemž v první řadě zdůraznil závažnost situace a odsoudil násilí probíhající v zemi. Čínský reprezentant Liou Ťie-i vyzdvihl základní postoj Číny, a sice dlouhodobě prosazovaný princip nevměšování se. Liou rovněž zdůraznil neodkladnou potřebu zahájení politického dialogu s cílem nastolení opětovného míru a stability v oblasti. (S/PV.7125) Ve stejném duchu vyznělo i prohlášení Lioua na setkání 13. 3. 2014 (S/PV.7134), kde reprezentant ještě zmínil nutnost přihlídnutí k provázanosti současné situace s historickým vývojem oblasti.

Tento den byl rovněž na setkání RB projednáván další posun v událostech na Krymu: 11. 3. přijal krymský parlament deklaraci o nezávislosti ARK, kterou Ukrajinská vláda odsoudila jako protiústavní, a současně vyhlásil referendum o přičlenění oblasti k Ruské federaci, které bylo naplánováno na 16. března. V tomto kontextu pak 15. března RB zasedala k hlasování o návrhu rezoluce (S/2014/189), která by výsledky prohlásila za neplatné, přičemž apelovala na mezinárodní společenství, aby jakoukoliv změnu statutu této oblasti nijak neakceptovalo. Tato rezoluce byla Ruskem (stálým členem RB) vetována, tudíž nevstoupila v platnost. ČLR se zdržela hlasování. Liou Ťie-i vysvětlil důvod zdržení se hlasování (S/PV.7138) – dle jeho slov by takováto rezoluce pouze „vedla ke střetům a více zkomplikovala situaci“, přičemž opět zdůraznil dlouhodobou čínskou politiku nevměšování a respektování státní suverenity. Ve svém proslovu rovněž Liou odkazoval na *Dohodu 21. února*, kdy zdůraznil, že nedodržení této pouze zhoršilo situaci na Ukrajině. Svůj projev Liou zakončil návrhem o třech základních bodech, kde doporučil (1) ustanovení mezinárodního koordinačního mechanismu zahrnujícího všechny zúčastněné strany v co nejkratším časovém horizontu; (2) dále aby se všechny strany zdržely jakékoliv akce, která by mohla konflikt více vyhrotit; (3) a zahájení zkoumání, jak z ekonomického hlediska pomoci udržet hospodářskou a finanční stabilitu na Ukrajině.

Další zasedání RB se konalo o několik málo dní později, 19. 3. 2014, (S.PV.7144) zde vystoupil asistent generálního tajemníka pro lidská práva pan Šimonović a náměstek generálního tajemníka pan Eliasson. Oba v předchozích dnech navštívili Ukrajinu osobně a informovali o vývoji za poslední dny, který zahrnoval i informaci o zavedení ekonomických sankcí USA a EU proti Rusku a Krymu

(17. 3. 2014) a zahájení procesu Ruskou federací o začlenění Krymu pod Ruskou správu (18. 3. 2014). Celé jednání trvalo 2 hodiny, během nichž zástupce ČLR mluvil jen několik málo minut, přičemž v první řadě zopakoval neměnné stanovisko Číny a následně připomenul tři základní body vznesené na setkání 15. 3., které by dle názoru Číny měly pomoci k urychlenému mírovému řešení situace na Krymu.

V průběhu několika následujících jednání Čína vždy zdůraznila svůj nestranný a nezaujatý postoj, nutnost prosazování mírového řešení a ustanovení mezinárodní komise, která bude zahrnovat všechny zúčastněné strany a potřebu nalézt řešení, které nepoškodí žádnou ze zastoupených menšin na daném území. (S/PV.7154, S/PV.7157, S/PV.7165) V dalších měsících byla jednání ohledně situace na Ukrajině s agendou S/2014/136, která se týkala primárně situace na Krymu, nahrazena agendou S/2014/264, která už se zabývala ostatními částmi Ukrajiny, a není již pro naši případovou studii stěžejní.

V souvislosti s agendou S/2014/136 RB OSN proběhlo i hlasování na platformě Valného shromáždění (dále jen VS) OSN o návrhu rezoluce A/68/L.39. Výsledky hlasování byly 100 hlasů pro a 11 proti, přičemž 58 států se hlasování zdrželo. Mezi nimi i ČLR. Dne 27. 3. 2014 VS přijalo rezoluci o Územní celistvosti Ukrajiny 68/262., která prohlásila referendum z 16. března za neautorizované Ukrajinskou vládou a potvrdila stávající hranice Ukrajiny. Rezoluce VS ovšem není oproti rezoluci RB závazná z mezinárodně-právního hlediska.

Důvody zdržení se hlasování

Při snaze objasnit základní důvody, proč se ČLR v obou případech rozhodla zdržet se hlasování je potřeba zmínit tři důležité faktory, které byly zásadní pro toto rozhodnutí. Mezi tyto faktory řadíme (1) dvojitý standard Západu; (2) dlouhodobé prosazování politiky nevměšování se; (3) a specifické historické faktory.

V očích čínských představitelů působí jednomyslné postavení Západu k problematice Krymu jako nekonsistentní s předchozími postoji v rámci obdobných případů. Západ vehementně obhajoval oddělení velké části bývalých sovětských republik a jejich právo na sebeurčení, z moderní doby můžeme připomenout Kosovo, jehož odtržení a osamostatnění bylo rovněž podporováno, a na které ARK odkazovala ve své deklaraci o vyhlášení nezávislosti. Tento faktor ovlivnil, že se ČLR nepřidala na stranu států, které hlasovaly pro odsouhlasení rezoluce.

Dlouhodobé prosazování politiky nevměšování se souvisí s Pěti principy mírového soužití, které jednoznačně vyzdvihují respektování vnitřní suverenity a územní integrity států. Zároveň Číňané věří, že zasahování do vnitřních záležitostí a přiklání se k jedné či druhé straně je nemorální (viz fenomén „ztráty tváře“). Dalším problémem v případě zasahování do vnitřních záležitostí především u menšího státu může být riziko hájení zájmů většího státu (mocnosti) na úkor zájmů menšího státu. V tomto případě podpora referenda na odštěpení ARK Ruskou federací působila jako další faktor, který ještě více rozdmýchal situaci na území Krymu. Tento faktor nám objasnil, proč se Čína ani nepřiklonila na stranu Ruska, které rezoluci vetovalo.

V neposlední řadě je potřeba ještě zmínit specifické historické faktory, které se promítají do dnešního konfliktu. Základní historické milníky související s Krymskou krizí jsou vyjmenováni výše v této podkapitole. Číňané – vyzdvihující pragmatismus, vzdělání a harmonickou kontinuitu vývoje, považují za nezbytné k těmto podmínkám přihlížet při dalším řešení vyvstalé situace, což bylo zástupcem čínské diplomacie na platformě RB mnohokrát zdůrazněno. (Čang, 2013; Čang, 2015)

3.3 Role čínské diplomacie v soudobých MV

Na základě veškerých výše uvedených a blíže specifikovaných východisek lze po ověření případovou studií lépe charakterizovat roli čínské diplomacie v soudobých MV. V dnešní době již není sporu, že ČLR se co do významnosti posouvá do čela dění a stává se z ní velmi silná světová mocnost. Vnímáme tedy velmi pozitivně čínský přesun z oblasti „hard power“ do oblasti „soft power“ a důraz na uplatňování diplomacie a udržování mírových a stabilních mezistátních vztahů i z hlediska zachování mezinárodních bezpečnostních vztahů.

Přesto, že se Čína profiluje stále asertivněji, nemůžeme ji ještě v tento moment charakterizovat jako základní vedoucí světovou mocnost. Její „vůdčí role“ v systému mezinárodního pořádku je relativně nově nabytá a je stále jen velmi riskantní odhadovat budoucí vývoj na základě velmi krátkodobých zkušeností.

Čínská politika nezasahování do vnitřních záležitostí se nám při prvním pohledu může jevit jako nerozhodnost a neochota (či neschopnost) přijmout na sebe zodpovědnost, která do jisté míry souvisí s významným postavením soudobých mocností. Jak bylo ovšem výše vysvětleno, ČLR se nezděráhá na sebe vzít odpovědnost (např. stále rostoucí hospodářská pomoc především v oblasti „čínské sféry vlivu“

a v africkém regionu) a v konečném důsledku nastavit zrcadlo současným mocnostem při směřování k revizi či alespoň mírné reformaci stávajícího mezinárodního pořádku.

Praxe čínské diplomacie je silně ovlivněna hodnotovými vzorci zakořeněnými v samotném ideovém základu této kultury a lze ji charakterizovat především rozvážností, důrazem na „zachování tváře“ a silnou tendencí ohlížení se do minulosti, ze které čerpá jak teoretická východiska pro posouzení aktuální situace v daném kontextu při řešení jednotlivých otázek, tak praktické návody a inspiraci pro vlastní vystupování. Z hlediska diplomatických jednání se nám rovněž potvrzuje silně zakořeněný vliv konfuciánství a konfuciánských hodnot.

Závěr

Základním cílem této bakalářské práce bylo charakterizovat současnou podobu čínské diplomacie a roli Číny v soudobých MV. Tohoto cíle bylo dosaženo na základě vymezení kulturně-historických specifik čínského civilizačního okruhu, které byly následně postaveny do syntézy s teoretickými východisky vyplývajícími z oblasti diplomatických studií. Kulturně-historická specifika byla zkoumána metodou paradigmatické analýzy. Pro vymezení teoretických východisek z oblasti diplomatických studií byla využita metoda literární rešerše a analýzy. V této části práce byla rovněž charakterizována struktura čínské diplomacie a okomentován vývoj zahraničně-politické orientace Číny. V teoretické části práce byly využity primárně knižní zdroje, které byly ještě doplněny o odborné články zaměřené na danou tematiku a rovněž bylo užíváno oficiálních webových stránek organizací a MZV ČLR.

V praktické části práce by ověřována platnost závěrů vymezených z teoretického základu formou případové studie zaměřené na Krymskou krizi a postoj ČLR k této problematice, toto zkoumání probíhalo formou rešerše a analýzy na hladině jednání v rámci RB a VS OSN. Základními prameny pro toto zkoumání byly oficiální přepisy jednání na platformě RB OSN dostupné v elektronické podobě.

Čínská diplomacie byla charakterizována jako pragmatická se značným důrazem na několik základních principů, kterými se řídí zahraničně-politické vztahy země. Tyto základní principy jsou především politika nevměšování, důraz na oboustranně výhodnou spolupráci a férové prostředí, dlouhodobá orientace z hlediska zahraničně-politické strategie a naplňování preferovaných cílů a udržování mírového prostředí s důrazem na vyjednávání a diplomatické prostředky.

Z hlediska postavení Číny jakožto aktéra v systému MV bylo konstatováno, že pozice Číny v posledních letech nabírá stále více na síle a čínská sféra vlivu opět roste, respektive utužuje své postavení a z regionálně-historického hlediska se spíše navrácí k původnímu stavu. Svou pozici Čína utužuje nejen v oblasti přilehlého regionu, ale i v rámci celého mezinárodního uspořádání. Bylo však dokázáno, že v současném systému Čína nezastává pozici hegemonu, který jednoznačně udává jediný platný směr v oblasti mezinárodního pořádku, nýbrž spíše aspiruje na pozici dalšího vlivného hráče.

Pro současné mezinárodní uspořádání rovněž Čína v současné chvíli neznamená ohrožení stability a světového míru, ale snaží se o rozšíření plurality v rámci MV a mírný (mírový) revizionismus. Na platformě mezinárodních organizací Čína utužuje

svůj vliv, přičemž však nezpochybňuje roli již existujících mocností a ve vnitropolitických otázkách jednotlivých států se raději neangažuje.

Toto ověřila právě případová studie, která měla za cíl analýzu a následné okomentování postoje ČLR na platformě RB OSN. Zdrženlivost Číny při zásadních hlasováních v rámci jednání je mimo jiné podmíněna právě kulturně-historickými determinanty, kdy její dlouhodobý postoj vychází primárně z paradigmatických principů a ideových základů této kultury.

Seznam použité literatury a dalších pramenů

Knižní zdroje – monografie a sborníky:

- BACHMAN, D. *Bureaucracy, economy, and leadership in China: the institutional origin of the great leap forward*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. xxii, 262 s. ISBN 0-521-40275-1.
- BERRIDGE, Geoff. *Diplomacy: theory and practice*. 3rd ed. Houndmills: Palgrave, 2005. xvii, 242 s. ISBN 1-4039-9311-4.
- BÖTTGER, Walter. *Kultura ve staré Číně*. Praha: Panorama, 1984. 219 s.
- ČCHENG, Anne a LOMOVÁ, Olga, ed. *Dějiny čínského myšlení*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2006. xv, 688 s. ISBN 80-86685-52-7.
- DRULÁKOVÁ, Radka a DRULÁK, Petr. *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. 2. přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 184 s. ISBN 978-80-245-1184-9.
- FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 665 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-007-4.
- HOFSTEDE, Geert a HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.
- HOFSTEDE, Geert. *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage, ©2001. xx, 596 s. ISBN 978-0-8039-7324-4.
- HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers. 448 s. ISBN 80-86182-49-5.
- JÖNSSON, Christer, ed. a LANGHORNE, Richard, ed. *Diplomacy. Volume I, Theory of diplomacy*. London: Sage, 2004. xix, 415 s. Sage library of international relations. ISBN 1-4129-0143-X
- KAVAN, Jan a MATĚJKA, Zdeněk a ORT, Alexandr. *Diplomacie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 340 s. ISBN 978-80-7380-079-6.
- KISSINGER, Henry. *On China*. 1st pub. New York: Penguin Press, 2011. xi, 586 s. ISBN 978-1-59420-271-1.
- KRATOCHVÍL, Petr a DRULÁK, Petr. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2009. 368 s. ISBN 978-80-7367-469-4.
- KRATOCHVÍL, Petr. *Slovník teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 65 s. ISBN 978-80-245-1168-9.

- LEHMANNOVÁ, Zuzana a kol. (ed.). *Paradigma kultur*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 511 s. ISBN 970-80-7380-297-4.
- LIŠČÁK, Vladimír. *Čína*. Praha: Libri, 2002. 223 s. Stručná historie států. ISBN 80-7277-109-4.
- PIN, Jü. The Study of Chinese Foreign Policy: Problems and Prospect. *World Politics*. Vol. 46, No. 2 (Jan, 1994) pp. 235-261. Published by: Cambridge University Press.
- VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie (teorie - praxe - dějiny)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 493 s. ISBN 978-80-7380-332-2.
- WAISOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7380-177-9.

Internetové zdroje – články z odborných časopisů:

- BRADY, Anne. *Chinese Foreign Policy: A New Era Dawns*. In *The Diplomat*, Publikováno [2014-03-17]. © 2015 The Diplomat. Dostupné z: <<http://thediplomat.com/2014/03/chinese-foreign-policy-a-new-era-dawns/>>. Vid. [15-04-19].
- CARSTEN, Paul a BLANCHARD, Ben. *China to establish \$40 billion Silk Road infrastructure fund*. In *Reuters*, Publikováno [14-11-08]. Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/2014/11/08/us-china-diplomacy-idUSKBN0IS0BQ20141108>>. Vid. [15-04-20].
- ČANG, Li-Chua. *China's Traditional Cultural Values and National Identity*. Carnegie-Tsinghua Center for Global Policy. © 2015. Publikováno [13-11-21]. Dostupné z: <<http://carnegietsinghua.org/2013/11/21/china-s-traditional-cultural-values-and-national-identity/gucp>>. Vid. [15-04-10].
- ČANG, Li-Chua. *Explaining China's Position on the Crimea Referendum*. Carnegie-Tsinghua Center for Global Policy. © 2015. Publikováno [15-04-01]. Dostupné z: <<http://carnegietsinghua.org/2015/04/01/explaining-china-s-position-on-crimea-referendum/i5cs>>. Vid. [15-04-10].
- KCHE-ŤIN, Čao. *Guiding Principles of China's New Foreign Policy*. Carnegie-Tsinghua Center for Global Policy, Q & A. © 2015. Publikováno [13-09-09]. Dostupné z: <<http://carnegietsinghua.org/publications/?fa=52902>>. Vid. [15-04-18].
- RUDD, Kevin. *How Ancient Chinese Thought Applies Today*. The Huffington Post, © 2015 TheHuffingtonPost.com, Inc. Publikováno [15-04-02]. Dostupné z:

- <http://www.huffingtonpost.com/kevin-rudd/chinese-strategic-thoughts_b_6417754.html>. Vid. [15-04-15].
- SUMMERS, Tim. *What to Expect in 2015*. Chatham House, © Chatham house 2014. Publikováno: [15-01-13]. Dostupné z: <<http://www.chathamhouse.org/expert/comment/16637>>. Vid. [14-04-19].
- SIE, Tchao. *China's Foreign Policy in 2014: A Year of 'Big Strokes'*. In *The Diplomat*, Vol. 12/2014. Publikováno [14-12-27]. © 2015 The Diplomat. Dostupné z: <<http://thediplomat.com/2014/12/chinas-foreign-policy-in-2014-a-year-of-big-strokes/>>. Vid. [15-04-28].
- TAYLOR, Adam. *To understand Crimea, take a look back at its complicated history*. In *The Washington Post*, Publikováno [14-02-27]. © 1996-2015 The Washington Post. Dostupné z: <<http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/02/27/to-understand-crimea-take-a-look-back-at-its-complicated-history/>>. Vid. [15-05-2].
- The Economist. *Pax Sinica*. The Economist, Banyan, Publikováno [14-09-20]. © The Economist Newspaper Limited 2015. Dostupné z: <<http://www.economist.com/news/asia/21618866-china-trying-build-new-world-order-starting-asia-pax-sinica>>. Vid. [15-04-28].
- The Guardian. *Agreement on the Settlement of Crisis in Ukraine - full text*. The Guardian, Publikováno [14-02-21]. © 2015 Guardian News and Media Limited or its affiliated companies. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/agreement-on-the-settlement-of-crisis-in-ukraine-full-text>>. Vid. [15-05-02].
- TING-TING, Čchen. *Xi Jinping's Evolution of Chinese Grand Strategy*. In *The Diplomat*, Vol. 12/2014. Publikováno [14-12-02]. © 2015 The Diplomat. Dostupné z: <<http://thediplomat.com/2014/12/xi-jinpings-evolution-of-chinese-grand-strategy/>>. Vid. [15-04-10].
- WEJ, Cung-jou. *First Lady Diplomacy: The Message to China*. In *The Diplomat*, Vol. 3/2014. Publikováno [14-03-19]. © 2015 The Diplomat. Dostupné z: <<http://thediplomat.com/2014/03/first-lady-diplomacy-the-message-to-china/>>. Vid. [15-04-30].
- ZAKARIA, Fareed. *Vliv roste*. Respekt, Publikováno [14-11-15]. © Economia, a. s. Dostupné z: <<http://respekt.ihted.cz/c1-63124250-vliv-roste>>. Vid. [15-04-10].

Internetové zdroje – přepisy jednání při RB OSN, dokumenty RB OSN a VS OSN:

- S/2014/136. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-02-28]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_136.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/2014/189. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-15]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/2014/264. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-04-14]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_264.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/PV.7123. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-02-28]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7123.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/PV.7124. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-01]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7124.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/PV.7125. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-03]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7125.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/PV.7134. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-13]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7134.pdf. Vid. [15-05-01].
- S/PV.7138. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-15]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7138.pdf. Vid. [15-05-01].
- S.PV.7144. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-03-19]. Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7144.pdf. Vid. [15-05-01].

S/PV.7154. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-04-13]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7154.pdf>. Vid. [15-05-01].

S/PV.7157. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-04-16]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7157.pdf>. Vid. [15-05-01].

S/PV.7165. Security Council Report, © 2015 Security Council Report. Publikováno [14-04-29]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7165.pdf>. Vid. [15-05-01].

A/68/L.39. United Nations, © United Nations 2015. Publikováno: [14-03-27]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/PV.80>.

Internetové zdroje – ostatní:

AINSI GIORO, Yixin. *1861 Memorial. Prince Gong on the Tongwen College*. Professor Brian Hoffert. Dostupné z: <<http://bhoffert.faculty.noctrl.edu/HST265/Memorial.1861.html>>. Vid. [15-04-07].

MFA PRC (2014a). *China's Initiation of the Five Principles of Peaceful Co-existence*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18053.shtml>. Vid. [15-04-05].

MFA PRC (2014b). *Chinese Consulates General*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/2498_665360/>. Vid. [15-04-11].

MFA PRC (2014c). *Chinese Embassies*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/2490_665344/>. Vid. [15-04-11].

- MFA PRC (2014d). *Main Responsibilities of the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zyzz_663306/>. Vid. [15-04-11].
- MFA PRC (2015e). *Top stories*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/>. Vid. [15-04-11]
- MFA PRC (2014f). *The central conference on Work Relating to Foreign Affairs was Held in Beijing*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. ©1998-2014, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China. [14-11-29] Dostupné z: <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1215680.shtml>. Vid. [15-04-11].
- NPC. *Constitution of the People's Republic of China*. The National People's Congress of the People's Republic of China, 2015. Dostupné z: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372967.htm>. Vid. [15-02-10]
- OED. *Diplomacy*. Oxford English Dictionary. © 2015 Oxford University Press. Dostupné z: <<http://www.oed.com/view/Entry/53200?redirectedFrom=diplomacy#eid>>. Vid. [15-03-10].
- SCO. *JOINT COMMUNIQUE of the results of 13th Meeting of the Council of Heads of Governemnt (Prime Ministers) of the Shanghai Cooperation Organization Member States*. The Shanghai Cooperation Organization, 2015 SCO ©. Publikováno [14-12-15]. Dostupné z: <<http://www.sectsco.org/EN123/show.asp?id=561>>. Vid. [15-04-10].
- United Nations Treaty Collection (2015a). *Chapter III. Privileges and Immunities, Diplomatic and Consular Relations, etc.* 3. Vienna Convention on Diplomatic Relations. © United Nations, 2015. Dostupné z: <https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-3&chapter=3&lang=en>. Vid. [15-04-26].
- United Nations Treaty Collection (2015b). *Chapter III. Privileges and Immunities, Diplomatic and Consular Relations, etc.* 11. Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character. © United Nations, 2015b. Dostupné z:

<https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-11&chapter=3&lang=en>. Vid. [15-04-26].

WORDEN, Robert L. a SAVADA, Andrea M. a DOLAN, Ronald E. *China: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1987. Dostupné z: <<http://countrystudies.us/china>>. Vid. [15-01-14].

Transkripční tabulka

Česká transkripce	Wade-Gilesův přepis	UNESCO
Cch'-si	Tz'u Hsi	Cixi
Čchin	Ch'in	Qin
Čching	Ch'ing	Qing
Čou	Chou	Zhou
Čou En-Laj	Chou En-lai	Zhou Enlai
Chan	Han	Han
Jin, jang	yin, yang	yin,yang
Kche-ťin	K'o chin	Kejin
Konfucius	Confuci us, K'ung Fu Tsu	Kung Fu Zi
Lao-C'	Lao-tzu	Laozi
Liou Ťie-I	Liu Chieh I	Liu Jieyi
Mao Ce-Tung	Mao Tse-Tung	Mao Zedong
Pcheng Li-jüan	P'eng Li Yüan	Peng Liyuan
Princ Kung	prince Kung	Prince Gong
Si Ťin-pching	Ssu Chin P'ing	Xi Jinping
Suej	Sui	Sui
Sung	Sung	Song
Šang	Shang	Shang
Tao	Tao	Dao
Tao-kuang	Tao Kuang	Daoguang